

Nuorten työpajatoiminnan tehtävä yhteiskunnassa

Valmentajien näkökulma

Mirja Määttä

Mirja Määttä

Nuorten työpajatoiminnan tehtävä yhteiskunnassa

Valmentajien näkökulma

Juvenia

Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskus

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

XAMK TUTKII 31

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI 2024

© Tekijä ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Kansikuva: Adobe Firefly -tekoäly ja Grano Oy
Taitto: Grano Oy
ISBN 978-952-344-576-5 (PDF)
ISSN 2489-4575 (verkko)
julkaisut@xamk.fi

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten työpajatoiminnan yhteiskunnallista tehtävää ja sitä, millaisena se näyttäytyy työpajavalmentajille itselleen. Aiempi tutkimus on osoittanut, että nuorilähtöisyyden ihanteet ja yhteiskunnan pyrkimykset saada kaikki nuoret työelämään limittyvät nuorten työpajatoiminnassa. Osalle nuorista työpaja on ainoa mahdollinen päivittäinen palvelu, silti sen toimintaa ei tunneta tarpeeksi.

Tutkimuksessa analysoidaan neljän eri työpajan ryhmähaastatteluista koostuvaa aineistoa käytäntölähtöisen tutkimuksen ohjaamana. Tutkimuksessa kysytään, miten valmennustyötä tehdään, mihin siinä pyritään ja millaisia moraalisia perusteita työlle annetaan. Tutkimus osoittaa, että työpajatoiminta on monimuotoista ja paikkakuntakohtaista, mutta sillä on jaettujakin piirteitä.

Työpajavalmentajat tekevät työtään, nuoren yksilöllistä valmennusta, suunnitelmallisesti eteenpäin vieden ja mielekkään toiminnan sekä työnteon ympärille valmennusta rakentaen. Työssään valmentajat hyödyntävät koko työpajayhteisöä, nuorten vertaissuhteita sekä työpajan yhteistyöverkostoja, kuten oppilaitoksia, eri palveluja ja työpaikkoja. Työpajavalmennuksen tavoitteena on edistää valmennettavien hyvinvointia, sosiaalisia taitoja, toiminta-, työ- ja opiskelukykyä, ammatillista osaamista sekä yhteiskuntaosallisuutta – ja näiden karttuessa nuoren etenemistä elämässä. Työpajatoiminnan moraalise- na oikeutuksena on uusien mahdollisuuksien avaaminen nuorille, joille itsenäistyminen ja oman paikan etsintä koulutus- ja työmarkkinoilla sekä palveluissa ovat tuottaneet hankaluuksia.

Yhteiskunnassa tarvitaan vapaaehtoiseen osallistumiseen pohjautuvia, myönteisiä kokemuksia kerryttäviä, yksilöllisiin tarpeisiin ja vahvuuksiin pysäytyviä sekä yhteisöllisyyttä ja vertaissuhteita hyödyntäviä nuorten palveluja. Tähän nuorten työpajojen yhteiskunnallinen tehtävä paikantuu.

Asiasanat: nuorten työpajat, käytäntölähtöinen tutkimus, työn orientaatiot, työpajavalmentajat

Tämän julkaisun tarkistivat ja arvioivat YTT *Katja Komonen* & FT, dos *Kristiina Korjonen-Kuusipuro*. Mahdollisista virheistä vastaa kuitenkin kirjoittaja, VTT, dos *Mirja Määttä*.

ABSTRACT

The societal mission of youth workshop activities – the coaches' point of view

The research examined the societal mission of youth workshop activities and how workshop coaches perceive it. Previous research has shown that workshop activity is characterised by the intersection of freedom, care and control. For many young people, the workshops are the only available daily service, yet the service is not very well-known.

For the research, group interview data was gathered in four different workshops and analysed. The analysis was guided by practice-oriented research, which included questions on how the coaches do their work, what their work aims at and what kind of moral foundations they give to the work. The research showed that workshop activities are diverse and locally built, but they also have shared features.

Workshop coaches conduct their work systematically and individually, building coaching around meaningful activities and work. The work utilises the entire workshop community, peer relationships and focal partners of the workshop, such as educational institutions, various services and workplaces. The goal of workshop coaching is to promote well-being; social skills; the ability to function, work and study; vocational competencies; social participation; and young people's progress in life. The moral justification of the workshop activities is to open new opportunities and perspectives for young people who have had difficulty finding their paths to education, labour markets and necessary services.

Society needs youth services based on voluntary participation that accumulates one's positive experiences in meaningful activities and focuses on individual needs and strengths in a communal environment. This is the societal mission of youth workshops.

Keywords: youth workshop, practice-oriented research, work orientations

LUKIJALLE

Tutkimustehtävissäni Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskuksessa syvennyin vuosina 2020–2024 nuorten työpajatoimintaan sekä etsivään nuorisotyöhön. Erityisesti nuorten työpajatoiminta kutsui puoleensa selvittämään, mistä tässä monimuotoisessa ja paikallisesti rakentuvassa toiminnassa on kyse. Tutkimusta työpajatoiminnan yhteiskunnallisista tehtävistä sekä valmentajien näkemyksistä on verrattain vähän, ja toivonkin tämän tutkimuksen paikkaavan tuota vajetta. Tarve nuorten työpajatoimintaan kohdistuvaan tutkimukseen nousee monelta suunnalta: osalle nuorista työpajat ovat heidän elämäntilanteessaan ainoa mahdollinen päivittäinen palvelu, joka tarjoaa sekä yksilöllistä että yhteisöllistä tukea oman suunnan löytämiseen. Palvelua ei kuitenkaan tunneta kovin hyvin. Lisäksi monet päällekkäiset hallinnolliset uudistukset ravistelevat työpajatoimintaa. Maailma muuttuu ja sen mukana nuorten työpajatoiminta.

Toivon tutkimukseni avaavan työpajatoimintaa tuntemattomillekin ymmärrystä toiminnan tavoitteista ja tuovan työpajatoiminnan kehittämiseen uusia virikkeitä. Toivon sen herättävän myös uutta tutkimusintoa. Tutkimuksen on mahdollistanut opetus- ja kulttuuriministeriön tuki Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskukselle. Into – Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry on ollut vetovastuussa osaamiskeskuksesta ja tarjonnut tietoa sekä yhteyksiä työpajatoiminnan kentälle. Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia on tarjonnut kollegiaalisuutta ja tutkimustukea. Kiitos teille kaikille! Erityisesti haluan kiittää tutkimukseeni osallistuneita työpajoja ja valmentajia, jotka ovat ryhmähaastatteluissa avanneet työnsä tekemisen tapaa ja tavoitteita.

Tuulta purjeisiin toivottaa

Mirja Määttä, projektitutkija, nuorisotutkimuksen dosentti

Mikkelissä 20.3.2024

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	5
ABSTRACT.....	6
LUKIJALLE	7
1 MONIMUOTOINEN NUORTEN TYÖPAJATOIMINTA	9
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja teoreettinen näkökulma.....	10
1.2 Monialaisesti ohjattu toiminta	12
2 NUORTEN TYÖPAJATOIMINTA TILASTOISSA, SELVITYKSISSÄ JA TUTKIMUKSISSA	15
2.1 Valmentautujat ja valmentajat	15
2.2 Tutkitut koulutus- ja työmarkkinasiirtymät.....	18
2.3 Toiminnan tavoitteet ja käytännöt	19
2.4 Työpajatoiminnan yhteiskunnallinen asema	22
3 EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN NÄKÖKULMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	25
3.1 Aineistot ja analyysitavat.....	26
3.2 Tutkimukseen osallistuneet valmentajat ja työpajojen esittely	28
3.3 Tutkimusetiikasta ja tutkimuksen rajoista	31
4 TYÖPAJOJEN ORIENTAATIOT	33
4.1 Taktinen orientaatio – Miten työtä tehdään?.....	33
4.1.1 Yhtäläisyyksiä taktisessa orientaatiossa.....	34
4.1.2 Eroavaisuuksia taktisessa orientaatiossa	36
4.2 Poliittinen orientaatio: Mitä valmennustyöllä tavoitellaan?.....	38
4.3 Moraalinen orientaatio: Mikä oikeuttaa ja motivoi valmennustyötä?.....	42
4.4 Koontia ja kiteyttämistä	44
5 POHDINTA	46
LÄHTEET.....	48
LIITE 1.....	54

1 MONIMUOTOINEN NUORTEN TYÖPAJATOIMINTA

Nuorten työpajatoiminnan julkilausuttuna tavoitteena on parantaa nuorten elämänhallintataitoja ja edistää heidän pääsyään koulutukseen ja työelämään. Toiminta palvelee erityisesti nuoria, joilla on haasteita koulutus- ja työelämäpoluillaan: esimerkiksi vaikeuksia löytää sopivaa alaa tai päästä haluamiinsa opintoihin, opintojen keskeytymisiä, työttömyyttä, terveyden ja työkyvyn haasteita sekä kuntoutuksen tarpeita. Työpajatoiminta on yksi nuorisotyön muoto ja sijoittuu avointen työmarkkinoiden, virallisen koulutusjärjestelmän ja sosiaalialan palveluiden välimaastoon paikkaamaan yhteiskunnan sosiaalistamisympäristöjen puutteita (Komonen 2008a). Nuorten työpajat ovat osa välityömarkkinoita eli avointen työmarkkinoiden ja työttömyyden välillä työskentelyä mahdollistavia palveluja, joilla pyritään parantamaan nuorten, pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työmarkkina-asemaa ja vahvistamaan heidän työ- ja toimintakykyään (Vates 2023).

1980-luvulla työpajatoiminnan alkuvaiheissa painottui nuorisotyön menetelmien yhdistäminen työllisyyspolitiikan tavoitteisiin. 1990-luvun laman aikaan työpajatoimintaa kehitettiin hätäaputyöllistämisen suuntaan ja sen jälkeisinä vuosina työpajojen yhteistyö sosiaalitoimen kanssa vahvistui työpajatoimintaan osallistuvien tukitarpeiden kasvaessa. 2000-luvulle tultaessa nuorten työpajatoimintaa kehitettiin vahvasti projekтираhoituksin sekä valtion ohjauksella ja tarve ammatillisten tutkintojen suorittamisen tuelle kasvoi. Yhteys ammatillisen koulutuksen kenttään vahvistui. (Komonen 2007, 11–22.) Nykyään nuorten työpajojen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä on edistetty opinnollistamalla pajassa tapahtuvaa työskentelyä ja oppimista. Myös digitaalisuus eri muodoissaan näkyy työpajoilla joko yhteiskunnallisen osallisuuden ja palveluissa toimimisen näkökulmista, ammatillisten digitaatiojen opiskeluna tai verkkovalmennuksen toteuttamisena. (Työpajatoiminnan käsikirja 2023.)

Koulutus- ja työelämäsiirtymissä tarvittavan ohjauksen ja kuntouttavan tuen toimivuus on olennaista yhteiskunnassa, jossa työsuhteet ja -urat ovat moninaistuneet ja epävarmistuneet. Työmarkkinat ovat myös muuttuneet osaamisvaatimuksiltaan aiempaa haastavammiksi. Työtehtävien ja ammattien odotetaan digitalisaation, robotisaation ja tekoälyn myötä muuttuvan edelleen. Työtehtävät automatisoituvat, epätyypilliset työsuhteet ja työn yrittäjämäisyys vahvistuvat ja sosiaaliset taidot korostuvat (Alasoini 2018; Alasoini ym. 2022). Lisäksi nuorten ja nuorten aikuisten terveyden ja hyvinvoinnin ongelmien kasautuminen osalle nuorista luo tarvetta ammatilliselle ja yhteisölliselle tuelle, jota työpajat pyrkivät tarjoamaan. Tarvetta on myös koulutuksen ja työelämän kynnysten madaltamiselle sekä ratkaisuille, jotka mahdollistavat opiskelua ja työskentelyä silloinkin, kun opiskelu- ja työkyvyssä on haasteita.

Nuorten työpajatoimintaan kohdistuu nyt 2020-luvulla muutospaineita monien hallinnollisten uudistusten takia. Työpajatoimijoiden mukaan työpajojen merkitystä ja toimintamahdollisuuksia ei ole riittävästi huomioitu useissa merkittävässä uudistuksissa, kuten hyvinvointialueuudistuksessa (Työpajatyöryhmä 2023) ja työllisyyden kuntakokeilussa, joka edeltää TE-palvelujen siirtymistä kuntiin vuonna 2025 (Pietikäinen & Piironen 2022). Uudistukset haastavat työpajatoimijoita sanallistamaan työpajatoiminnan merkitystä yhteiskunnassa sekä löytämään palvelun tuottamiseen uudenlaisia yhteistoimintamalleja ohjaus- ja palvelurakenteiden muuttuessa.

Tarkastelen tässä tutkimuksessa nuorten työpajatoiminnan yhteiskunnallista tehtävää siitä näkökulmasta, mitkä tekijät raamittavat sitä ja millaisena se näyttäytyy työpajavalmentajille itselleen. Työpajatoiminnan raamitusten ja yhteiskunnallisen aseman tarkastelussa hyödynnän aiempaa tutkimusta työpajoista: niiden monialaista taustaa ja ohjausta, valmentautujia ja valmentajia, vaikuttavuutta sekä työn tavoitteita koskevaa tutkimusta. Tutkimuksen empiirisessä osassa analysoin neljän eri työpajan ryhmähaastatteluista koostuvaa aineistoa käytäntölähtöisen tutkimuksen (Nicolini 2011; Räsänen 2015; Wenger & Wenger-Trayner 2015) ohjaamana. Kysyn, miten ja miksi valmentajat työtään tekevät ja mitä he pyrkivät sillä saamaan aikaan.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja teoreettinen näkökulma

Pyrin tutkimuksellani lisäämään ymmärrystä nuorten työpajatoiminnasta, sen käytännöistä, tavoitteista ja perusteista – yhteiskunnallisesta tehtävästä. Työpajatoiminta on jokapäiväistä nuorten työskentelyä ohjaavaa, nuoria koulutukseen ja työelämään valmentavaa käytännöllistä toimintaa. Se tapahtuu tietyissä materiaalisissa tiloissa ja rakennuksissa erilaisin konkreettisin työvälinein ja menetelmin sekä erilaisilla ammatillisilla ja ohjaavilla otteilla.

Käytännön harjoittajien yhteisöä, jossa toimijat rakentavat yhdessä jaettuja käsityksiä normatiivisista ja esteettisistä tavoista toimia, voidaan nimittää käytäntöyhteisöksi (community of practice) (Nicolini 2011). Työpajat voidaan nähdä valtakunnallisesti ja paikallisesti muotoutuvina käytäntöyhteisöinä, joissa on

1. yhteinen kiinnostuksen kohde, ratkaistava ongelma tai tieto, jota tutkitaan ja kehitetään
2. yhteisö, joka keskinäisessä vuorovaikutuksessaan luo suhteita, jakaa tietoa ja oppii toisiltaan
3. yhteinen käytäntö, jossa työistetään tätä jaettua tietoa, menetelmiä, työkaluja, asiakirjoja ja luodaan yhteistä toiminta- ja puhetapaa (ks. Wenger & Wenger-Trayner 2015).

Käytäntöyhteisöjen tarkastelussa korostuu se, miten ihmiset tulevat osaksi yhteisöä, jakavat tietoa ja oppivat toisiltaan organisaation sisällä (Pukkila 2023, 26). Käytäntölähtöisen tutkimuksen piirissä sekä käytännön että yhteisön käsitteet ovat monitulkintaisia ja myös kritiikin kohteena. Painottamalla yhteisö-sanaa voi syntyä kuva, että työyhteisö olisi valmis, uusille jäsenille kutsuva ja tietonsa jakava, harmoninen kasvualusta novii-seille, sen sijaan, että ymmärrettäisiin myös konfliktien, valtataistelujen ja keskinäisen luottamuksen ailahtelujen kuuluvan yhteisöön. Painottamalla yhteisön sijaan käytäntöä, sosiaalisissa ja materiaalisissa tilanteissa tapahtuvaa toimintaa, jossa muodostetaan vastavuoroisesti sekä tietoa että yhteisöä, päästään ehkä lähemmäksi työpajatoiminnan ymmärtämistä. Työyhteisö muotoutuu yhdessä tekemällä, ja tieto karttuu käytännössä. (Ks. Gherardi 2009.)

Työpajatoiminta eroaa monesta muusta työyhteisöstä siten, että työpajayhteisössä on mukana myös valmennettavat nuoret. Työpajayhteisö lähenee oppilaitosta, mutta se tarjoaa yksilöllisempää ohjausta ja keskittyy käytännöllisempään, eri työvälinein tapahtuvaan työskentelyyn oppituntien ja lukemisen sijaan. Työpajatoiminnan käsikirja (2023, 70) tiivistää: ”Työpajan valmennus on tavoitteellista, työvaltaista ja yhteisöllistä, valmentautujan tarpeiden mukaista toimintaa. Siinä tuetaan valmentautujan yksilöllistä kasvua, sosiaalista vahvistumista, aktiivista osallisuutta sekä yleisiä opiskelu- ja työelämätaitoja.”

Tällainen valmennustyö vaatii monenlaisia taitoja, mutta myös refleksiivisyyttä. Keijo Räsänen (2015) mukaan työyhteisöt sekä niissä työskentelevät yksilöt joutuvat ratkomaan työssään kysymyksiä siitä, kuinka työtä pitäisi ja kannattaisi käytännössä tehdä. Esimerkiksi millä välineillä, millaisissa työasennoissa ja tiloissa, millaisella aikataulutuksella ja yhteistyöllä työtä kannattaisi tehdä. Tähän ratkomiseen käytetään paljon aikaa ja energiaa, mutta työn mielekkyyden kannalta keskeistä on ymmärtää, mitä työssä tavoitellaan ja miksi juuri näitä asioita tavoitellaan näillä valituilla keinoilla. Parhaimmillaan työ on silloin, kun se on taktisesti taitavaa, tietoisesti ja selkeästi tavoitteellista, moraalisesti oikeutettua ja motivoivaa sekä tukee työntekijän identiteettiä. (Räsänen 2015.) Tämä näkökulma korostaa yksilöllistä ja yhteisöllistä työn tarkastelua ja omaehtoista työn mielen etsintää ja määrittelyä. Keskeistä on kysyä, miten työtä tehdään, mitä sillä tavoitellaan ja mikä oikeuttaa sitä (Räsänen & Trux 2012).

Kaikkea työtä kuitenkin raamitetaan myös ulkoapäin säännöksin, ohjauksin, sopimuksin ja vaikkapa tulosodotuksin. Julkisia palveluja tuottavina nuorten työpajat ovat moninaisen ohjauksen ja odotusten kohteina, mutta mieli ja motivaatio työhön nousee oletettavasti työn sisällöstä.

1.2 Monialaisesti ohjattu toiminta

Nuorten työpajatoiminta kuuluu nuorisotyön palveluihin, mutta se on poikkihallinnollisesti ohjattua, eri lainsäädäntöjen alaista toimintaa. Työpajojen monialaiset yhteistyösuhteet määrittävät ja mahdollistavat niiden toimintaa. Pääasiassa muut toimijat, kuten työllisyys-, sosiaali- ja koulutuspalvelut, ohjaavat nuoria työpajoille ja suuntaavat myös siellä tehtävää valmennustyötä. Työpajajakso voi olla nuorelle esimerkiksi työhallinnon toimenpide tai sosiaalisen kuntoutuksen toimenpide. Lisäksi nuoret ohjautuvat työpajoille nuorisotyön toiminnoista, läheisten ohjaamina tai itse sinne hakien.

Nuorten työpajatoimintaa ohjataan julkisen sektorin ohjausmalleilla, joita ovat normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus (ks. Vedung 2000). Normiohjaus tulee laeista ja asetuksista; resurssiohjaus pääosin valtion ja paikallishallinnon taloudellisesta tuesta ja valvonnasta. Informaatio-ohjaus tulee muun muassa työpajoja koskevasta tiedontuotannosta, koulutuksista ja verkostoitumisesta. Esimerkiksi tuore Työpajatoiminnan käsikirja (2023) voidaan katsoa informaatio-ohjaukseksi.

Lainsäädäntöön nuorten työpajatoiminta nostettiin vuoden 2016 nuorisolaissa, jossa on kolme sitä koskevaa pykälää. Toiminnan tehtävästä ja tarkoituksesta säädetään 13. §:ssä:

Nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Työpajatoiminnan tarkoituksena on parantaa nuoren elämänhallintataitoja sekä edistää hänen kasvuaan, itsenäistymistään ja osallisuutta yhteiskuntaan.

Sama pykälä tiivistää työpajatoiminnan järjestämisestä ja velvoitteista:

Nuorten työpajatoiminnan järjestäjinä voivat toimia kunta tai useat kunnat yhdessä tai nuorten palveluja tuottava yhteisö. Nuorten työpajalla tulee olla nuorten yksilö- ja työvalmennusosaamista. Nuorten työpajan on seurattava toimintansa tuloksia.

Pykälissä 14 ja 15 säädetään nuoren tietojen käsittelystä sekä huumausainetestauksesta työpajatoiminnassa. Yksityiskohtainen säätäminen näistä oli tarpeellista työpajatoimijoiden ja nuoren oikeuksien ja velvollisuuksien takia, muun muassa henkilötietolain (523/1999) mukaisten arkaluontoisten ja toiminnan kannalta tarpeellisten tietojen käsittelemiseksi ja suojaamiseksi sekä turvallisen työskentelyn takaamiseksi. Työpajoilla noudatetaan henkilörekisterin pitämisessä sekä salassapitovelvollisuudessa samoja periaatteita kuin viranomaiset. (Ks. HE 111/2016.)

Ajantasaisessa lainsäädännössä työpajatoiminta mainitaan lyhyesti lisäksi sosiaalihuoltolaissa 1301/2014: ”Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä”. Muuten työpajatoimintaan sellaisenaan ei viitata laeissa, mutta työpajojen nuorten toimenpiteitä koskevat säännökset tulevat useilta hallinnonaloilta työllisyys-, koulutus-, sosiaali- ja kuntoutuspolitiikasta (ks. Työpajatoiminnan käsikirja, 2023, 14–16). Yleisimmin nuoret ovat olleet työpajalla kuntouttavan työtoiminnan tai työkokeilun sopimuksella (Nuorisotilastot 2022). Työkokeilua koskee laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012), ja laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) ohjaa työpajoilla tehtävää kuntouttavaa työtoimintaa. Usean hallinnonalan ohjauksessa ja toimenpidevalikossa olevana työpajatoimintaan kohdistuu monenlaisia velvoitteita, kuten suunnittelu-, arviointi- ja raportointivelvoitteita.

Suomen hallituksen ohjelmat liittyvät kaikkiin ohjausmuotoihin: normi-, resurssi- ja informaatiohjoukseen. Viime hallitusohjelmissa (2019; 2023) nuorten työpajatoiminta liitetään työllisyyden tukemiseen, koulutusten suorittamisen tukeen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Orpon hallituksen ohjelmassa (2023, 84, 94) työpajatoiminta nähdään syrjäytymistä ehkäisevänä toimena etsivän nuorisotyön rinnalla ja korostetaan oppivelvollisuuden suorittamisen mahdollisuutta työpajatoiminnassa. Marinin hallituksen ohjelmassa (2019, 133, 175) nuorten työpajatoiminta mainitaan nuorisotakuun yhteydessä osana nuorten työllisyyden tukemista. Lisäksi oppivelvollisuuden laajentamisessa 18-vuotiaisiin työpajatoiminta nähtiin yhdeksi opinto- ja tukimuodoksi, myös toisen asteen tutkinnon suorittamisessa (mts. 166). Sipilän hallituksen ohjelmassa (2015) ei nuorten työpajatoimintaa mainita.

Resurssiohjaus toteutuu työpajoilla valtionavustuksilla, kunnan rahoituksilla, projektirahoituksilla sekä eri toimenpiteiden kautta tulevan rahoituksen avulla. Saadakseen valtionavustuksia aluehallintovirastoilta (jatkossa AVI) pajoilla pitää olla Opetus- ja kulttuuriministeriön (jatkossa OKM) myöntämä valtionapukelpoisuus. Valtioneuvoston asetuksen nuorisotyöstä ja -politiikasta 11. §:n mukaan nuorten työpajatoiminnan valtionapukelpoisuuden hyväksymisen edellytyksenä on, että:

1. toiminta on tavoitteellista, merkityksellistä ja taloudellista
2. taloutta ja hallintoa hoidetaan hyvin
3. nuorten työpajalla on riittävä määrä valmentavaa henkilöstöä, jolla on tarkoituksenmukainen valmennusosaaminen
4. toiminta soveltuu tiloiltaan ja varustukseltaan ympärivuotiseen ohjattuun toimintaan
5. työpajatoiminnan järjestäjällä on toiminnan seuranta- ja arviointijärjestelmä, jolla todennetaan nuorten saaman valmennuksen vaikutukset.

Nuorten työpajatoimintaa rakenteistavat siis monen eri tahon lait, asetukset ja ohjaustavat. Lisäksi nuorille tehdään työpajatoimintaan liittyvät henkilökohtaiset kirjalliset sopimukset, jotka ohjaavat valmennusta. Silti työpajatoiminta on monimuotoista, paikakuntakohtaista ja omalaatuistakin. Organisaatioina nuorten työpajoista on vaikea saada kokonaiskuvaa niiden monimuotoisuuden vuoksi. Ne eivät ole vahvoja instituutioita, mutta kuuluvat alueen verkostomaisesti muodostuvaan nuorten palveluekosysteemiin, milloin tiiviisti sen osana, milloin reunamalla. Niiden sopimus- ja yhteistyösuhteet koulutus-, sosiaali-, nuoriso- ja työllisyystoimijoihin ja muihin alueen palveluihin eriävät huomattavasti. Yhteistyösuhteilla on vaikutusta siihen, kuinka hyvin ammattilaiset tuntevat työpajatoiminnan ja ohjaavat nuoria sinne.

Työpajojen oikeudellinen asema ja vastuut vaihtelevat niiden organisaatiomuodon mukaan: kuntapohjaisuus, järjestö-, säätiö- tai yritysmuoto määrittävät osaltaan toimintaa. Vuonna 2019 kunnallinen organisaatiomuoto oli 67 prosentilla nuorten työpajoista, rekisteröity yhdistys 21 prosentilla, säätiö 9 prosentilla ja yritys 2 prosentilla (Bamming & Hilpinen 2020, 26). Organisaatiomuodosta riippumatta useilla työpajoilla toimitaan työtoimintaa, yksilöllistä ja päivittäistä valmennusta sekä yhteisöllisyyttä painottavilla periaatteilla. Osa työpajoista ja niiden valmennusmuodoista panostaa nuorten psykososiaaliseen vahvistamiseen, osa toimii tiiviimmin työmarkkinoiden kyljessä.

Palvelujärjestelmän näkökulmasta työpaja voi olla työpajapalvelujen järjestämisestä vastaavaan kuntaan, kuntayhtymään tai hyvinvointialueeseen nähden hierarkkisessa, markkinalähtöisessä tai verkostosuhteessa tai suhde voi sisältää piirteitä kaikista näistä suhteista (Kuure 2010, 13–14). Hierarkian keskeinen elementti on ylemmän tahon määräysvalta suhteessa alempaan organisaatioon: markkinoilla määrää hinta ja voiton tavoittelu, ja verkostosuhteissa korostuu luottamus (Adler 2001). Verkostojen joustavuutta tarvitaan tilanteissa, joissa asiakastarpeet ovat monimutkaisia tai selkeitä ratkaisuja tiettyihin asiakastarpeisiin ei ole näköpiirissä. (Järvensivu ym. 2010, 5–6.) Verkostot nähdään hierarkioita ja markkinoita täydentävänä ohjaustapana (Klijn & Ebelenbos 2013).

Työpajatoiminnan monialainen ohjaus ja käytännön valmennustyö edellyttävät yhteistyötä alueen monien palvelujen, yritysten sekä koulutuksenjärjestäjien kanssa. Siten nuorten työpajatoiminnassa verkostosuhde palveluista vastuussa olevaan alueeseen (kuntaan, kuntayhtymään tai hyvinvointialueeseen) on usein keskiössä, vaikka hierarkkinen, määräysvaltaan perustuva suhde tai markkinalogiikan mukainen suhde painottuisivat myös.

2 NUORTEN TYÖPAJATOIMINTA TILASTOISSA, SELVITYKSISSÄ JA TUTKIMUKSISSA

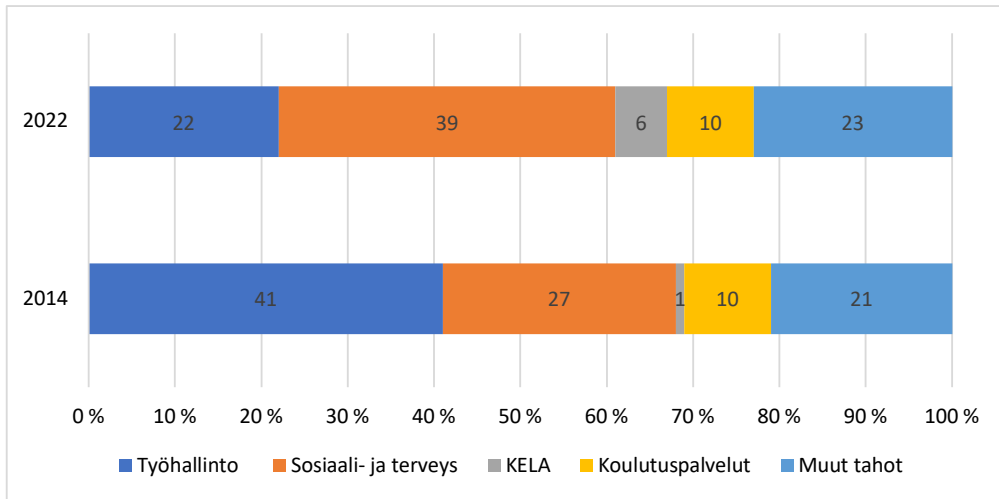
Seuraavaksi tarkastelen aiempaa tutkimusta nuorten työpajatoiminnasta ja tiivistän näkemykseni nuorten työpajatoiminnan asemasta yhteiskunnassa.

2.1 Valmentautajat ja valmentajat

Nuorten työpajatoiminnasta kerätään vuosittain monipuolista tietoa, jota esitellään tiiviisti Nuorisotilastot-sivustolla. Sivustolta selviää, että työpajatoimintaan on osallistunut kolmena viimeisenä vuotena (2020–2022) 11800–12500 alle 29-vuotiasta valmentautujaa. Vuoden 2021 tietojen mukaan heistä noin 42 prosenttia oli perusasteen varassa, alle 4 prosentilla peruskoulu oli jäänyt kesken tai he olivat sitä suorittamassa. Ammatillisen koulutuksen suorittaneita oli 27 prosenttia valmentautujista. Lukion tai ylioppilastutkinnon suorittaneita oli noin 7 prosenttia ja korkeakoulututkinnon suorittaneita prosentti. Koulustaustasta ei ollut tietoa 17 prosentista valmentautujia. (Nuorisotilastot 2021, 2022.)

Työpajalle ohjaututtiin vuonna 2022 useimmiten työllisyyspalvelujen sekä sosiaali- ja terveystoimen kautta. Oppilaitosten kautta ohjautui 13 prosenttia ja suoraan työpajalle itsenäisesti tai läheisten ohjaamana tuli myös 13 prosenttia. Nuorisotyö (8 %) ja Kela (5 %) ohjasivat myös nuoria työpajalle. Kuntouttava työtoiminta¹ ja työkokeilu ovat olleet nuorten työpajatoiminnassa yleisimpiä toimenpiteitä. Kuviossa 1 verrataan vuoden 2014 ja 2022 toimenpiteitä, joilla nuoret ovat valmentautumassa työpajalla. Siitä ilmenee, että työhallinnon toimenpiteet (kuten työkokeilu, palkkatuettu työ, työhönvalmennus sekä työvoimakoulutus) ovat suhteellisesti vähentyneet ja sosiaali- ja terveystoimen (kuten kuntouttava työtoiminta sekä sosiaalinen kuntoutus) sekä Kelan toimenpiteet ovat lisääntyneet. (Nuorisotilastot 2014, 2022, oma vertailu.)

1 Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. Samalla se on myös työttömyysturvain mukainen työllistymistä edistävä palvelu. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu niille henkilöille, jotka eivät työ- ja toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön. Kuntouttava työtoimintaa järjestetään asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan osa- tai kokopäiväisesti 1–4 päivänä viikossa 3–24 kuukauden ajan. Toiminnan on oltava tavoitteellista siten, että se parantaa asiakkaan elämänhallintaa ja toimintakykyä, jotta hän voisi työllistyä, hakeutua koulutukseen tai osallistua TE-hallinnon työllistymistä edistäviin palveluihin. (STM 2023.)
<https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>

Kuvio 1. Nuorten toimenpiteiden osuudet hallinnonaloittain vuosina 2014 ja 2022

Kertooko muutos kuntoutustarpeiden lisääntyneestä tarpeesta nuorten keskuudessa ja siten nuorten työpajatoiminnan suuntautumisesta haastavammassa elämäntilanteessa olevien nuorten tukemiseen? Vai kertooko muutos hallinnollis-poliittisesta ohjauksesta, jossa työpajojen ei katsota soveltuvan työhallinnon toimenpiteisiin yhtä hyvin kuin aiemmin? Yleisesti ottaen kaikenikäisten toimenpiteissä kuntouttava työtoiminta on lisääntynyt verrattuna muihin toimenpiteisiin. Yksi keskeinen syy kasvuun on se, että kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen on ollut taloudellista: jos työtön saa pitkään työmarkkinatukea, kunta maksaa puolet kustannuksista, mutta aktiivitoimenpiteisiin osallistumisen ajalta valtio huolehtii työmarkkinatuen kustannuksista. (Aho ym. 2018, 10.)

Kuntouttavaa työtoimintaa koskevassa tutkimuksessa (Mäntyneva 2020) osoitettiin, että mitä enemmän ihminen on kokenut olevansa kuntoutuksen tarpeessa, sitä merkityksellisempiä työtoiminnan kuntouttavat elementit ovat olleet. Työtoiminnan mielekkyys, yhteenkuuluvaisuuden tunne sekä autonomisuus edistivät kuntoutettavien osallisuutta, kun taas kokemus toimeettomuudesta, ulkopuolisuudesta sekä työttömien kontrollista etäännyttivät. Erityisen ongelmallista on, kun palkkatyön puute on kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen pääasiallinen syy, ei kuntoutuksen tarve. (Mäntyneva 2020.)

Kunnallisia työpajoja on kaksi kolmannelle kaikista pajoista. Hyvinvointialueuudistuksen myötä niiden mahdollisuus järjestää kuntouttavaa työtoimintaa on hankaloitunut huomattavasti ja pääosin päättynytkin vuoden 2023 alusta (ks. Työpajatyöryhmän selvitys 2023). Tämä on pohdituttanut tässäkin tutkimuksessa mukana olleilla työpajoilla, joissakin enemmän, joissakin vähemmän. Erilaisilla kunta- ja aluekohtaisilla sopimusmalleilla kuntouttavaa työtoimintaa on pyritty jatkamaan ja osin onnistuttakin.

Pajatoiminnassa on erilaisia valmennusyksiköitä, kuten puu ja rakennus, tekstiili, kiinteistönhuolto, siivous, kahvila ja ravintola, kuljetus, tuotemyymälä, kierrätys, media ja mainonta, taide ja kulttuuri sekä tietotekniikka. Lisäksi yleisiä ovat matalan kynnyksen starttipajat, jotka on suunnattu eniten tukea tarvitseville nuorille, ja seinättömät pajat, joissa nuori työskentelee ohjatusti muualla kuin työpajalla. (Nuorisotilastot 2021, 2022.) Käytäntölähtöisen tutkimuksen näkökulmasta tarkasteltuna kaikki nämä yksiköt edellyttävät konkreettisia tehtävään soveltuvia tiloja, laitteita, työvälineitä, suojia, ohjeistuksia ja henkilömitoituksia eli materiaalisen ympäristön, jossa työpajatoiminta, ohjaus ja valmennus toteutuvat.

Yleisin työpajajakson kesto vuoden 2021 tietojen mukaan oli nuorilla 3–6 kuukautta, mutta sitä pidemmät jaksot (6–12 kk tai yli vuoden) olivat myös yleistä. Työpajan jälkeisestä ohjautumisesta on tietoa noin 6 000 nuoresta vuodelta 2022. Heistä työelämään ohjautui 14 prosenttia, koulutukseen 32 prosenttia, muuhun ohjattuun toimenpiteeseen 21 prosenttia. Työttömäksi työnhakijaksi ohjautui 14 prosenttia ja johonkin muuhun (esimerkiksi perhevapaalle tai armeijaan) 9 prosenttia. (Nuorisotilastot 2021, 2022.)

OKM:n ja AVIn vuosittaisista kyselyistä on koostettu tarkempaa tietoa viimeksi vuoden 2019 tilanteesta. Silloin nuorten työpajatoimintaan avustusta saaneilla työpajoilla työskenteli lähes 2 400 työntekijää. Vakituisten lisäksi niillä työskenteli AVIn avustuksella palkattuja työntekijöitä (näitä kahta ryhmää ei eritelty raportissa²), projektirahoituksilla 7 prosenttia ja tukityöllistettyjä 12 prosenttia. Tukityöllistetyt apuvalmentajat työskentelevät yleensä palkkatuella, ja heidän työsuhteensa jäävät usein melko lyhyiksi. Koulutusten tarkastelu osoitti, että yksilövalmentajilla on yleensä jokin korkeakoulututkinto (75 %) ja työvalmentajilla jokin ammatillinen tutkinto (65 %). Lisäksi osa valmentajista on suorittanut jonkin työpajavalmentajille suunnatun tutkinnon, kuten työvalmennuksen erikoisammattitutkinnon tai lyhyempiä työpajatoimintaan liittyviä koulutuksia. (Bamming & Hilpinen 2020, 22–24.)

Työpajavalmentajaa ohjaa työssään hänen ammatillinen taustansa ja osaamisensa, työtehtävänsä työpajalla, työpajan toiminta- ja työkuulttuuri sekä eri hallinnonalojen ohjeistukset liittyen valmennettavan toimenpiteisiin. Lisäksi työn keskiössä on valmennettava ja hänen kanssaan tehdyt suunnitelmat. Valmentajat toimivat erilaisilla koulutustaustoilla. Anna Kyllönen (2020, 70) kuvaa ohjauksen koulutuksen pro gradussaan työ- ja yksilövalmentajien kirjallisten vastausten perusteella heidän työtään ja sen osaamisvaateita näin: ” – keskiössä on valmennusprosessi ja asiakkaan tavoitteet työtehtävästä riippumatta. Työn osaamisvaatimukset nousevat asiakkaiden tarpeista, jotka taas olivat yhteydessä

2 *Raportissa mainitaan valmentajien kokemasta työsuhteiden epävarmuudesta. Siksin olisi hyvä erotella vakituiset työntekijät ja vuosittain haetulla valtionavustuksella työskentelevät, jotka ko. raportissa määriteltiin vakituisenluonteiseksi.*

yhteiskunnallisiin muutoksiin ja palveluverkon toimivuuteen. Työssä tarvitaan teknistä ammattin osaamista, oman työn johtamisen taitoja, työyhteisö- ja verkosto-osaamista, ohjausosaamista sekä lisäksi työ edellyttää oikeanlaista persoonaa.” Osa valmentajista näki ammatillisuuden ja työn laadun edellytykseksi tutkinnon antaman pätevyyden, ja työpajavalmentajille asetetut koulutusvaatimukset auttaisivat heidän mukaansa myös työpajatoiminnan arvostukseen (Kyllönen 2020, 55–56).

2.2 Tutkitut koulutus- ja työmarkkinasiirtymät

Työpajatoiminnan tuloksia on arvioitu rekisteritutkimuksin erityisesti nuorten jatko-opintoihin sijoittumisen ja tutkinnon suorittamisen sekä työllistymisen näkökulmista. Viimeisimmät vaikuttavuustutkimukset (Vauhkonen & Hoikkala 2020a; VTV 2020; Kirjavainen 2021) osoittavat, että työpajatoiminnalla on ollut myönteistä vaikutusta nuorten toisen tai kolmannen asteen koulutukseen osallistumiseen sekä tutkinnon suorittamiseen pajajakson jälkeen.

Teemu Vauhkonen ja Tommi Hoikkalan (2020b) tutkimuksen mukaan verrokkiryhmään nähden työpajatoimintaan osallistuneiden, korkeintaan perusasteen suorittaneiden kohdalla koulutukseen osallistuminen kasvoi heti työpajajakson jälkeen, mutta ei sen jälkeen; toisen asteen tutkinnon suorittaneiden kohdalla opiskelu lisääntyi myöhempinä seurantavuosina. Tanja Kirjavaisen (2021) tutkimustulosten mukaan samoin toisen asteen suorittaneet suorittivat toisen tai kolmannen asteen tutkintoja verrokkiryhmää enemmän, mutta vaikutukset olivat selkeämpiä 17–20-vuotiailla nuorilla sekä vailla toisen asteen koulutusta olevilla – hekin osallistuivat myöhempinä seurantavuosina koulutukseen. Tulokset ovat siis hieman erilaisia. Työllistymisvaikutuksista ei näissä tutkimuksissa saatu näyttöä (Vauhkonen & Hoikkala 2020b; Kirjavainen 2021).

Työpajatoiminnan työllistämisaikutusten seuranta, esimerkiksi nuorten työllistyminen tutkinnon suorittamisen jälkeen, on haastavaa ja vaatisi kolmea vuotta pidempää seuranta-aikaa. Lisäksi tarvitaan laajoja, eri rekistereistä saatavia taustatietoja, jotta vertailu työpajatoiminnassa olleiden ja verrokkiryhmän välillä olisi mahdollista. (Kirjavainen 2021.) Työpajatoiminnan vaikutusten seuranta ei siis ole helppoa. Kertooko samanaikaiset vaikuttavuutta selvittäneet hankkeet (Vauhkonen & Hoikkala 2020a; VTV 2020) osaltaan siitä, ettei valtionhallinnossa koordinoitu näitä tutkimus- ja selvitysresursseja? Yhdistämällä niitä olisi luultavasti saavutettu enemmän kuin toisistaan irrallisilla hankkeilla.

Juha Eskelinen ja Mikko Valtakari (2020) osoittavat, että erilaisten työllistymistä edistävien palvelujen seurantarjestelmät ja siten palvelujen vaikutusten arviointi rakentuvat usein yksittäisten palveluiden tai toimenpiteiden seurantaan. Myönteiset siirtymät ja työn tulokset voidaan arvioida siten yhden ”toimenpiteen vaikutukseksi, vaikka toimenpidettä olisi edeltänyt pitkä asiakkaan työelämävalmiuksia ja työllistymistä edistänyt prosessi”. Usein

vaikeasti työllistyvillä nuorilla on pitkä palveluketju takanaan, eikä seurantajärjestelmissä tule näkyville eri palveluissa saatu ohjaus ja tuki. (Eskelinen & Valtakari 2020.) Esimerkiksi pitkän ohjauspolun työpajan kuntouttavassa työtoiminnassa, eri työkokeiluissa, opinnoissa ja näiden ohjaus- ja tukisuhteissa kulkenut nuori, joka työllistyy palkkatukijaksolta yritykseen, voi seurannassa näkyä palkkatukitoimenpiteen myönteisenä tuloksena. Sitä osa ohjaus- ja valmennustyöstä ja niiden merkityksestä jää arvioinneissa pimentoon.

Työpajavalmennukseen osallistumisella on nuorille usein sosiaalisia vaikutuksia ja hyvinvointivaikutuksia. Työpajavalmennuksen psykososiaalisesta ja yhteisöllisestä tuesta ovat hyötäneet erityisesti mielenterveysdiagnoosin saaneet nuoret. (Vauhkonen & Hoikkala 2020b.) Työmarkkinoiden vetäessä työpajoille tulee kauempina työelämästä olevia, usein huonokuntoisia nuoria. Tutkimuksissa ja selvityksissä on hahmottunut yhtäältä tarve ja toive työpajojen starttivalmennuksen lisäämisestä tai vielä matalamman kynnyksen työpajatoiminnalle (Vauhkonen & Hoikkala 2020b; Määttä & Piironen 2022; Järvinen 2022). Toisaalta on tarvetta myös työpajojen tiiviimmälle yhteistyölle työelämän, yritysten sekä koulutuksenjärjestäjien kanssa (Mutanen & Sivenius 2017; Kirjavainen 2021), joka avaisi nykyistä paremmin nuorille mahdollisuuksia päästä työpajoilta koulutukseen ja työelämään.

2.3 Toiminnan tavoitteet ja käytännöt

Tässä luvussa tarkastelen työpajojen tavoitteita ja käytäntöjä koskevia tutkimuksia. Työpajatoiminnan ja yhteiskunnan suhteen tarkastelussaan Katja Komonen (2008a) kysyi, millaisia tavoitteita työpajatoiminnalle annetaan virallisissa asiakirjoissa sekä työ- ja yksilövalmentajien haastatteluissa. Työpajan ytimen hän näkee kiteytyvän kolmeen tavoitteeseen:

- Koulutuksellinen tavoite: Työpajoilla tuetaan erityisesti koulutusasteiden välisiä nivelvaiheita sekä koulutuksen läpäisyn parantamisesta.
- Palkkatyöhön sosiaalistava tavoite: Työpaja on aitoa työelämää simuloiva oppimisympäristö, jossa nuoret saavat kosketuksen työelämään ja sen pelisääntöihin.
- Kasvatuksellinen ja hyvinvointia tukeva tavoite: Työpajat ovat kypsytymisen ja pysähtymisen paikkoja nuorille, jotka ovat pudonneet tai pudotettu muista kasvatusintituutioista. Tämä tavoite on vahvistunut 2000-luvulla nuorten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin haasteissa. (Komonen 2008a.)

Yleinen tulkinta on, että nuorten elämänhallintaan, hyvinvointiin, terveydentilaan sekä työ- ja opiskelukykyyn liittyvä polarisaatio on vahvistunut – toiset pärjäävät entistä paremmin, toiset huonommin (Salmela-Aro 2023). Siksi nuorten hyvinvointia ja työ- ja opiskelukykyä vahvistava tehtävä painottuu työpajoissa edelleen 2020-luvulla. Historiallisesti starttipajatoiminta kehittyi erityisesti 1990-luvun loppupuolella vastaamaan ”nuorisotyöt-

tömien kovan ytimen” tarpeisiin eli ajatellen nuoria, joille työttömyys, koulutuksen puute ja elämänhallinnan ongelmat kasautuivat. (Komonen 2007, 16–17.)

Työpajatoiminnan ja nuorten suhdetta tarkastelevassa tutkimuksessaan Komonen (2008b) kuvaa työpajojen ammatillista nuoren kohtaamista ja ohjaamista kumppanuus-, kontrolli- ja huolenpitosuhteena. Kumppanuussuhteessa korostuvat valmentajan ja nuoren tasa-arvoisuus, vastavuoroisuus sekä jaettu asiantuntemus, jotka ovat keskeisiä nuoren luottamuksen saavuttamisessa. Valmentajan ja valmennettavan suhteessa painottuvat epävirallisuus ja joustava ammatillinen ote instituutiosta kumpuavan vallankäytön sijaan. Valmentajan on ansaittava auktoriteettinsa demokraattisessa ja dialogisessa, valmentajan omaa persoonaa likoon laittavassa prosessissa. (Komonen 2008b.)

Kontrolli ei istu helposti työpajojen epävirallisuutta ja nuorilähtöisyyttä painottavaan eetokseen, mutta valmennettavan nuoren ja ammatillaisen suhteessa on työpajan käytännössä ilmenevää ohjauksellista epäsymmetriaa ja kontrollia. Työpajassa nuorta ohjataan muutokseen, jonka suuntaa hahmotetaan yhdessä vuorovaikutuksessa, sopimuksia tehdessä ja arkisessa työskentelyssä yhdessä. Valmentaja valmentaa korostamalla normaalilutta, säännöllisyyttä ja itsekontrollia – ne ovat hyveitä, joita nuoren katsotaan tarvitsevan koulutus- ja työelämäpoluilla. Työpajat toteuttavat aktivoivaa sosiaali- ja työllisyyspolitiikkaa, joihin sisältyy myös taloudellisen tuen saamiseen liittyvää kontrollia. (Komonen 2008b.)

Jos ja kun työpajatoimintaa esitellään syrjäytymisongelman ratkaisuna, se voidaan nähdä muista koulutusmuodoista ja palveluista pudonneiden nuorten viimeisenä mahdollisuutena, erityistyöllistämisen yksikkönä, johon heitä patistetaan aktivoivan sosiaali- ja työvoimapolitiikan sanktioiden uhalla. Tätä mielikuvaa vastaan työpajavalmentajat osaltaan kamppailevat. Työpajatoiminnan profiiliin kuuluu vapaaehtoisuuden eetos, mutta työpajan tavoitteena on kuitenkin ohjata ja kasvattaa nuoria aktiivisiksi työmarkkinakansalaisiksi, omasta toimeentulostaan vastaaviksi aikuisiksi. (Komonen 2007, 194–197.)

Nuorten työpajatoiminnalla siis kontrolloidaan kouluttamattomien ja työttömien nuorten arkea ja ajankäyttöä (Komonen 2008a), ja sillä on yhtymäkohtia työllisyyspalvelujen kontrollikeinoihin (ks. Haikkola 2019). Elina Paju kollegoineen (2020) on tarkastellut kriittisesti työpajatoiminnassa toteutuvaa kontrollia yksilön potentiaalien löytämisen ja niiden taloudellisen hyödyntämisen (human capitalisation) näkökulmasta. Tutkimuksessa työpajojen tehtäväksi hahmottui nuoren itseymmärryksen ja -ilmaisun sekä motivaation ja sen sanallistamisen muovaaminen toivottuun, työmarkkinoille sopivaan suuntaan. Työpajatoiminnassa keskitytään vahvasti yksilöön ja hänen potentiaaleihinsa sekä painotetaan yleishyödyllisten taitojen merkitystä nuorten usein kaipaamien ammatillisten taitojen sijaan. Siellä korostetaan myös nuoren omaa vastuuta työntekoon soveltuvasta ruumiista, sen kunnosta ja ulkoisesta olemuksesta. (Paju ym. 2020.) Nuoren suunnasta ei siis neuvotella – se on taloudellisesti tuottava työelämä.

Työpajoissa näkyy kuitenkin myös toinen puoli. Huolenpitosuhteessa korostuvat Komosen (2008b) mukaan nuoren tukeminen ja omatahtisen kasvamisen mahdollistaminen. Tällöin työskentelyn taustalla ovat nuoresta lähtevät toiveet ja tavoitteet, ei niinkään yhteiskunnan tarpeet ohjata nuorta tiettyyn suuntaan. Työpaja voi pehmentää nuoren yhteiskunnassa ja kasvussaan kokemia paineita, antaa tilaa pohdinnalle ja itseä kiinnostavien asioiden etsinnälle. Nuorten työpajatoiminnassa sallitaan kokeiluja ja epäonnistumisia sekä mahdollistetaan äidillisellä ja isällisellä otteella korjaavia kokemuksia. (Komonen 2008b.) Nuorilähtöisyyden ihanteet ja yhteiskunnan ohjauspyrkimykset liittyvät nuorten työpajatoiminnassa: työpajatoiminnassa korostetaan nuorilähtöisyyttä, mutta myös oikeanlaisen aktiivisuuden, aikataulutuksen ja normaaliuden vaateita. Työpajatoimintaa kuvaakin vapauden, huolenpidon ja kontrollin ristivedot. (Komonen 2007, 198–204.)

Sanni Tiitinen & Aija Logren (2022) tarkastelivat työpajatoimintaa valmentautujien toimintamahdollisuuksien laajenemisen näkökulmasta³. Toimintamahdollisuudet eli yksilön vapaudet ja mahdollisuudet toimia yhteisön ja itsensä arvostamalla tavalla yhteiskunnassa edellyttävät kolmen ulottuvuuden yhteen nivoutumista: hyvinvointia, toimijuutta ja valtaa. Tutkimuksessa 1. hyvinvoinnilla tarkoitetaan yksilön mahdollisuutta elää tavoilla, jotka tukevat hänen hyvinvointiaan, 2. toimijuudella omaehtoisuutta yksilölle ja hänen yhteisölleen merkityksellisessä toiminnassa ja 3. vallalla henkilön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan ja yhteisönsä (yhteisöjensä) elämään.

Tiitinen ja Logren (2022) osoittavat, että parhaimmillaan työpajatoiminnan arkisessa vuorovaikutuksessa tuetaan valmennettavien toimintamahdollisuuksia, esimerkiksi käsittelemällä työtehtäviin liittyvää epävarmuutta ja hankaluuksia tavanomaisina, mutta ylitettävänä asioina sekä kannustamalla kokeilemaan, oppimaan ja onnistumaan. Myös se, että valmentautajat ovat vastuullisia yhteisen toiminnan suunnittelussa ja järjestämisessä, vahvistaa päätösvallan jakamista työpajayhteisössä. Keskeistä on myös osoittaa yhteisen tekemisen ja työn merkityksellisyyttä. (Tiitinen & Logren 2022.) Aina työpajoissa tehtävää työtä ei kuitenkaan koeta niin merkitykselliseksi. Nuoret voivat kokea työpajatyöskentelyn pienen taloudellisen kompensaation ja töiden luonteenkin haastavan itsearvostustaan (Välimäki & Husu 2023).

Työpajojen arjessa, niiden vuorovaikutuksessa ja käytännöissä on paljon mahdollisuuksia yksilöllisiin kohtaamisiin sekä yhteisölliseen oppimiseen. Työpajatoimintaan osallistuminen tuottaa nuorten arkeen rytmiä, tekemistä sekä sosiaalista ja ammatillista tukea – asioita, joita useat työpajatoiminnassa mukana olleet nuoret arvostavat (Mutanen & Sivenius 2017; Wrede-Jäntti 2018). Kasvokkainen vuorovaikutus ja yhteinen toiminta tu-

3 *Valmennettavien iästä ei artikkelissa ollut mainintaa, joten kyse ei välttämättä ole nuorten työpajatoiminnasta.*

kevat sosiaalisten suhteiden syntymistä ja oman arvon ymmärtämistä. Työpajat tarjoavat nuorille tukevaisuudennäkymiä, erityisesti opiskeluihin ja työelämään. Pystyvätkö ne avaamaan nuorille myös muita yhteiskuntaan liittymisen ja kuulumisen tapoja ja kokemusta omasta merkityksestä, jos koulutus ja työelämä eivät tuesta ja valmennuksesta huolimatta avaudu eivätkä siirtymät ”onnistu”? (Välimäki & Husu 2023.) Keskeinen nuorten koulutus- ja työelämäsiirtymiä tukevia palveluja koskeva kysymys onkin: millaisia työelämän ja koulutuksen ulkopuolisia yhteiskuntaan kuulumisen ja toivon näköaloja sekä osallisuuden kenttiä nuorille tunnistetaan ja mahdollistetaan palveluissa (Määttä & Männistö-Inkinen 2023; Kallio 2023).

Työpajatoimintaa ja valmentajien suhdetta valmentautujiin käsittelevien tutkimusten tulokset myötäilevät valittuja teoreettisia näkökulmia. Jos työpajatoiminnasta etsitään nuorten yksilöiden hallintaa, kontrollia ja työmarkkinakansalaisten tuottamista, niitä löydetään (ks. Paju ym. 2020). Vastaavasti jos etsitään työpajavalmennuksen arkisen vuorovaikutuksen hyvinvointia ja toimintamahdollisuuksia laajentavia keinoja, niitä löydetään (ks. Tiitinen & Logren 2022). Nuorten työpajatoiminta sulkee sisäänsä monenlaisia tavoitteita, työotteita ja niiden paikallisia variaatioita, jota erilaiset tutkimukset valottavat. Katja Komosen (2008b) jaottelu nuoren ja työpajavalmentajan suhteesta kumppanuus-, kontrolli- ja huolenpitosuhteena kuvaa hyvin toiminnan moneen eri suuntaan avautuvaa luonnetta.

Tarkastelimme (Määttä & Kiilakoski 2023) tähän tutkimukseen haastattelemieni 18 työpajavalmentajan työn tavoitteita nuorisotyön suhdemalliin kytkeytyvällä kysymyksellä. Siinä valmentajat arvioivat, missä määrin he työssään tukevat nuoren suhdetta kahdeksaan osa-alueeseen: itseen, vertaisiin, turvallisiin aikuisiin, palveluihin, koulutukseen ja työelämään, asuinalueeseen, yhteiskuntaan ja sen päätöksentekoon sekä maailmaan ja luontoon (ks. haastattelurunko liitteestä 1). Yleiskuva analyysistämme on se, että valmentajille on keskeistä tukea nuorta lähellä olevia suhteita: nuoren suhdetta itseen, vertaisiin, luotettaviin aikuisiin sekä koulutukseen ja työelämään. Keinot, joilla eri suhteita työpajatoiminnassa tuetaan, ovat moninaisia nuoren motivaation etsinnästä kiertotalousratkaisujen kehittämiseen. Nuorten työpajatoiminta kytkeytyy muuta nuorisotyötä enemmän aktivoivaan sosiaali- ja työllisyyspolitiikkaan. Sen nuorisoyöllinen työote tuo toimintaan lopputulemiltaan avointa nuorilähtöistä prosessia painottavan ja vertaisuutta tukevan näkökulman. (Määttä & Kiilakoski 2023.)

2.4 Työpajatoiminnan yhteiskunnallinen asema

Nuorten työpajatoimintaa raamittavat tekijät ja tutkimukset sekä selvitykset kertovat osaltaan nuorten työpajatoiminnan yhteiskunnallisesta asemasta, jota tässä tiivistän. Huolimatta siitä, että nuorten työpajatoiminta aloitettiin jo 1980-luvulla ja sen merkitys nuorten työllistymisen tukemisessa vahvistui 1990-luvun lamassa, ei sen asema yhteiskunnan palveluissa edelleenkään ole aivan selkeä ja institutionalisoitunut. Sillä on kyllä yhteis-

kunnan ja eri hallinnonalojen sille antamia valmennus-, koulutus-, kuntoutus- ja kartoitustehtäviä sekä monenlaisia odotuksia harteillaan. (Ks. Komonen 2007, 49.)

Viitteitä työpajatoiminnan epävarmasta nykyisestä asemasta eli siitä, ettei sitä tunneta tai arvosteta tarpeeksi yhteiskunnassa, voi tulkita siitä, ettei sitä usein huomioida merkittävässä hallinnollisissa uudistuksissa. Näin näyttää nyt käyneen ainakin osin hyvinvointialueuudistuksessa ja TE-palvelujen siirtyessä kuntiin. Myöskään politiikkaa ohjaavissa koulutus-, sosiaali- ja työllisyyspalvelujen asiakirjoissa nuorten työpajoja ei useinkaan mainita keskeisenä toimijana ja yhteistyötahona. Nuorten työpajatoimintaa koskeva tutkimus on myös melko vähäistä.

OKM:n taloudellinen tuki työpajoille on jossain määrin epävarmaa, ja sitä tarvitsevien työpajojen on joka vuosi haettava valtion rahoitusta AVIsta. Tämä valtion rahoitus on noin 10–15 % työpajojen kokonaisrahoituksesta. Siten useiden työpajavalmentajien työsuhteet ovat määräaikaista ja perustuvat valtionapuun tai projektirahoitukseen. Työpajojen asemasta kertoo myös se, ettei niiden ammattilaisilla ole säädettyjä koulutus- ja työkokemusvaatimuksia. Työpajavalmentajat eivät muodosta selkeää ammattikuntaa, jolla olisi säädetty koulutustausta ja osaaminen.

Työpajatoiminnan arvostuksesta ja vakiintuneesta asemasta yhteiskunnassa kertovat puolestaan sen kirjaaminen nuorisolakiin vuonna 2016. Kuitenkaan nuorisolaki puitelakina ei ole yhtä vahva kuin valtiota, alueita ja kuntia velvoittavammat lait, kuten opetusta, sosiaalityötä ja TE-palveluja koskevat lait. Työpajat on mainittu useita kertoja hallitusohjelmissa. Viimeisimmissä hallitusohjelmissä (2019, 2023) työpajat on mainittu nuorten työllistymisen ja koulutuksen suorittamisen tuen sekä syrjäytymisen ehkäisyn yhteydessä. Nuorten työpajatoiminnasta on tehty myös useita resurssija vaativia vaikuttavuuden arviointeja – sen tuloksellisuus siis kiinnostaa (VTV 2007; 2020; Vauhkonen & Hoikkala 2020). Into – Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry toimii vakiintuneena pääosin OKM:n rahoittamana tuki-, koulutus-, asiantuntija- ja etujärjestönä työpajoille sekä etsivälle nuorisotyölle. Alueilla osa työpajatoimijoista tunnetaan myös ammattilaisten ja asukkaidenkin keskuudessa tärkeänä nuorten palveluna ja yhteistyökumppanina.

Tarkastelin aiemmassa raportissani (Määttä 2021, 30–33) työpajatoimijoiden vastauksia avokysymykseen ”minkälainen asema ja arvostus nuorten työpajatoiminnalla on mielestäsi kunnassanne?” Kysymykseen vastasi 74 työpajatoimijaa. Nuorten työpajatoiminnan hyvästä tai melko hyvästä asemasta ja arvostuksesta kunnassa kertoi muun muassa se, että yhteistyötahot ohjaavat nuoria työpajalle, työpajalla valmennettavina olleet itse arvostavat toimintaa ja työpajan koetaan tukevan työllistymisessä: *Työpajatoimintamme on moniammatillista yhteistyötä, jolla on merkittävä vaikutus työllistymiseen ja muiden palvelujen edistymiseen. Toimintaamme arvostetaan etenkin kustannusvaikutusten perusteella, joka taas seurausta laadukkaasta toiminnasta.*

Heikompaa asemaa ja arvostusta kunnassa kuvasi puolestaan se, ettei työpajatoimintaa tunneta riittävästi: *Asenne on ollut huonoa, mutta pikkuhiljaa onneksi muuttumassa. Jopa kunnan eri yksiköiden sisällä työpajan porukkaa kutsutaan ”venkuloiksi” ja epäillään aika monesta asiasta. Mutta kun käymme tekemässä asiakastöitä, on palautte positiivisesti yllättyneitä. Ne, jotka tietää, mitä teemme, arvostavat kovasti, ne jotka eivät tiedä, epäilevät kovasti.* Osalla yrityksistä, kuntalaisista ja nuorista on työpajatoimintaan liittyviä kielteisiä mielikuvia, ja työpajatoimintaan osallistuminen voidaan kokea leimaavaksi. (Ks. Määttä 2021, 30–33.) Työpajatoiminnan arvostus ja asema vaihtelee siis paikkakuntaakohtaisesti.

3 EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN NÄKÖKULMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tarkastelen tässä empiirisessä osiossa työpajavalmentajien kuvauksia työstään hyödyntäen käytäntölähtöisen tutkimuksen näkökulmia. Näkökulmassa korostuu se, että työtä tekevät yhteisöt ja yksilöt ratkovat työssään kysymyksiä siitä, kuinka työtä pitäisi ja kannattaisi käytännössä tehdä, mitä työssä tavoitellaan sekä moraalisia perusteita sille, miksi juuri näitä tavoitellaan ja näillä keinoilla (Räsänen 2015). Kirjassaan Työkirja – Ammattilaisen paluu Keijo Räsänen ja Marja-Liisa Trux (2012, 16) kuvaavat neljä peruskysymystä, joita työntekijät tavalla tai toisella ratkovat työssään. Kun siirretään tämä käytäntölähtöinen tarkastelu nuorten työpajatoimintaan, valmentajien työhön, voidaan tarkastella valmentajien

- taktista orientaatiota työssä: Miten valmennustyötä tehdään? Millaisin tavoin ja keinoin toimitaan?
- poliittista orientaatiota työssä: Mitä valmennustyöllä tavoitellaan? Mihin sillä pyritään? Mitä sillä saadaan aikaan ja saavutetaan?
- moraalista orientaatiota työssä: Miksi valmennustyötä tehdään? Mikä oikeuttaa ja motivoi sitä? Miksi tavoitellaan näitä asioita näillä keinoilla?
- työn henkilökohtaista orientaatiota: Millaisiksi valmentajat haluavat tulla – millaisiksi identifioitua? Minkälaisen ihmisen tämä työ heistä tekee?

Tarkastelen työpajojen ryhmähaastatteluaineistoja edellä mainittujen kysymysten ohjaamana keskittyen taktiseen, poliittiseen sekä moraaliseen työn orientaatioon. Tarkastelen nuorten työpajavalmentajien tapaa jäsentää omaa työtään, sen käytäntöjä, tavoitteita, perusteita ja viime kädessä heidän näkökulmaansa työpajatoiminnan tehtävään yhteiskunnassa.

Ensin esittelen tutkimuksen aineiston ja sen keruutavan sekä tutkimukseen osallistuneet työpajat pajojen verkkosivuilta sekä Nuorisotilastot-sivustolta löytyvän tiedon perusteella.

3.1 Aineistot ja analyysitavat

Tutkimuksen aineistona on vuosina 2022–2023 toteutetut työpajavalmentajien ryhmähaastattelut Kuopiossa, Kajaanissa, Turussa ja Jyväskylässä. Mukana on säätiö-, järjestö- sekä kuntapohjaisia työpajoja. Työpajojen valinnassa painotin niiden maantieteellistä sijaintia eri puolilla Suomea. Otin yhteyttä ensin työpajoista vastaavaan esihenkilöön ja esittelin tutkimusaiheeni. Tämän jälkeen työpajoilla mietittiin, ketkä 3–6 valmentajaa voisi osallistua kahteen, noin kolmen-neljän viikon väleillä järjestettävään kasvokkaiseen ryhmähaastatteluun.

Toteutin haastattelut kussakin työpajassa aktiivisen haastattelun keinoin hyödyntäen sosiologisen interventio periaatteita, joissa uudessa tapaamisessa esitellään ensimmäisestä haastattelusta tehtyjä havaintoja ja tutkijan tulkintoja, ja niiden pohjalta jatketaan keskustelua. Aktiivisessa haastattelussa haastattelija toimii yhdessä haastateltavien kanssa tiedon rakentajana ja haastaa itsereflektiivisyyteen ja kantojen esittämiseen (Flander 2000, 60–61). Samoin sosiologisessa interventiossa tutkija toimii yllyttäjä-tulkitsijana (Touraine 1981) tukemassa ryhmää itsemäärityksensä: mikä meille on ominaista, miten me ymmärrämme tehtävämme, mitä ongelmaa ratkaisemme työssämme. Tutkija tuo ryhmäinterventioon oman tulkintansa ja tietämyksensä, ryhmä omansa. (Määttä & Rantala 2007; Määttä & Toiviainen & Aaltonen 2024.)

Haastatteluja kertyi kahdeksan. Haastateltavat ryhmät muodostuivat saman organisaation työpajavalmentajista, jotka tunsivat toisensa ennalta. Metodina ryhmähaastattelut tuottavat rikasta aineistoa ja eri näkökulmia. Jos verrataan esimerkiksi työpajojen tuottamiin dokumentteihin, sisäisiin arviointeihin tai ohjeistuksiin, ryhmähaastattelutilanne on vapaampi ja kertoo persoonallisemmin työpajatoiminnasta ja valmentajien puhetavoista, oli kyse sitten työkäytännöstä, valmennettavista nuorista tai toiminnan tavoitteista.

Ryhmähaastattelu on vuorovaikutteinen tilanne ja ilmentää kokemustiedon lisäksi haastateltavien käsityksiä, tunteita, puhetapoja sekä arvoja. Ryhmähaastattelutilanteessa tutkijalla on tärkeä rooli keskustelun käynnistämisessä ja ohjaamisessa, mutta tilanne ei etene pelkästään hänen ohjauksessaan. Osallistujat voivat kysyä asioita myös toisiltaan, kiistää tai myötäillä toisiaan sekä haastattelijaa. Yksilöt voivat ryhmähaastattelussa peilata ja uudelleenarvioida omia ajatuksiaan ja näkemyksiään keskinäisessä keskustelussa. (Ks. esim. Gibbs 1997.)

Ryhmähaastatteluissa tulee esille yleisesti hyväksytyt, normatiiviset ajatukset siitä, kuinka työtä pitäisi tehdä ja millainen on hyvä työpajavalmentaja, mutta myös kullekin työpajalle ominaisia tapoja puhua työstään. Ryhmähaastattelutilanne mahdollistaa myös saman- ja erimielisyyden osoittamisen ryhmän sisällä, lisäykset ja laajennukset edellisen puhujan sanomaan, yhteisymmärryksen luomisen sekä eri näkökulmien pohdinnan. Yhtäältä ryhmähaastatteluissa vaikuttaa ryhmädynamiikka ja norminmukaisuus, toisaalta niissä mah-

dollistuu myös kriittinen keskustelu ja työkavereiden innostaminen avautumaan asioista, jotka eivät ole hyvin esimerkiksi omassa organisaatiossa tai yhteiskunnassa.

Työpajavalmentajia osallistui haastatteluihin 18, joista osa teki kaikenikäisten valmennusta ja osa yksinomaan nuorten valmennusta. Ryhmähaastattelut kestivät kukin 50–90 minuuttia, ja nauhoitettua puhetta kertyi yhteensä noin 10 tuntia. Haastattelut on litteroitu tarkasti, kuitenkin täytesanoja karsien. Litteroitua aineistoa on noin 150 sivua. Olen työpajatoiminnan ajankohtaisiin haasteisiin perehtyessäni haastatellut myös Inton kolmea asiantuntijaa vuonna 2022. Näistä haastatteluista on tutkijan kirjoittamat muistiinpanot, ja ne luovat tähän tutkimukseen esiyymmärrystä työpajatoiminnan tavoitteista ja haasteista ja auttoivat haastattelurungon muotoilussa.

Työpajavalmentajien ryhmähaastattelun runko on esitelty liitteessä 1. Tilaisuuden aluksi tutkija esitteli osallistujille tutkimuksen tarkoitusta ja aineiston käyttöä. Sen jälkeen lähdettiin liikkeelle nuorisotyön suhdemalliin kytkeytyvällä kysymyksellä, jossa valmentajat arvioivat, missä määrin he työssään tukevat nuoren suhdetta itseän, vertaisiin, turvallisiin aikuisiin, palveluihin, koulutukseen ja työelämään, asuinalueeseen, yhteiskuntaan ja sen päätöksentekoon sekä maailmaan ja luontoon (ks. Määttä & Kiilakoski 2023). Tämän raportin kannalta keskeisiä ovat seuraavat kysymykset:

- Miten nuorten (ja nuorten aikuisten) eri suhteiden vahvistaminen ilmenee teidän käytännön työssänne? Miten sitä tehdään käytännössä?
- Mihin nuorten työpajatoiminnalla / valmennuksella pyritään, mitä sillä tavoitellaan? Miksi sitä tarvitaan tässä yhteiskunnassa?
- Mikä on tärkeää työpajatoiminnan/valmennuksen onnistumisessa?

Toisessa haastattelussa, aineistolainausten ja tulkintojeni esittämisen yhteydessä, ammattilaiset saattoivat terästä ja selventää kertomaansa sekä osallistua tulkintaprosessiin (ks. Määttä & Rantala 2007). Ryhmähaastatteluissa pyrin vastavuoroisuuteen niin, etten pelkästään kerännyt tutkimusaineistoa, vaan annoin myös palautetta tutkittaville ja asetin heidän puheestaan tekemäni tulkinnat arvioitavaksi. Alla oleva esimerkki kertoo toisessa haastattelussa esittämästäni tiivistyksestä, joka herätti haastateltavia pohtimaan heidän työpajatoimintansa suhdetta työmarkkinoiden tarpeisiin.

Haastattelija: - - kerroitte siitä, että työpaja on ratkomassa osaltaan näitä alueellisten työmarkkinoiden haasteita. Sitten toisaalta tukemassa muiden palvelujen toimintaa. Oisko tähän jotain lisättävää?

Valmentaja 1: Niin. Tuo ratkasemassa alueellisten työmarkkinoiden haasteita, en ihan tiedä onko tuo nyt vähän liian vahvasti sanottu. Tietysti totta kai meillä on se oma paikkamme siinä. Meillä on paljon tietysti harjoittelussa yrityksissä henkilöitä, että siinä mielessä ollaan työmarkkinoilla ja tuotetaan työmarkkinoille uutta po-

rukkaa. Mutta alueellisen työmarkkinoiden haasteita nyt ehkä vähän liian rajusti. En tiiä onko V2 ja V3 eri mieltä.

Valmentaja 2: Oon minä näistä silleen, että kun meillä puhutaan koko ajan siitä, että meillä on yksinkertaisesti työvoimapula Kainuussa. Ja sitten varsinkin näitten meidän ulkopuolisten harjottelijoiden ammatillisen kuntoutuksen näkökulmasta ne on edelleen niitä uusia henkilöitä, jotka tekee paluuta työmarkkinoille, niin minä näen siitä näkökulman tämän, että me ollaan myös ratkasemassakin sitä alueellista työmarkkinahaastetta. Eli siihen työvoimapulaan.

V1: No sitä minä, että ollaanko me ratkomassa sitä vai ollaanko me tuottamassa –

V2: Me ollaan yks palvelu tässä. - - Mutta se ihan varmaan mitä V1 sanoi tuossa, että onko se voimakkaasti sanottu, mutta kyllä me ollaan tavallaan tuon asian ytimessä siinä.

V1: Ollaan ollaan totta kai, mutta tuota. Tässä on kuntoutus sinänsä filosofiana tässä, mikä meillä toimii, niin totta kai sitä kautta tuotetaan - - Niin, kun eihän meille tule yrityksiltä sillä tavalla, jos sanotaan että työmarkkinoissa on haasteita, että tietyltä alalta puuttuu henkilöitä, niin me täältä siihen sitten ratkasuja etittäis, vaan se on asiakaskohtanen se polku ja mennään sitä kautta ja pyritään löytämään aina se oikea paikka.

Ryhmähaastattelutilanteet osoittivat, että eri työpajojen valmentajien välillä – vaikka he toisinaan työskentelivät erilaisilla pajoilla tai fyysisesti eri toimipisteissäkin – vallitsi keskinäinen yhteys ja kunnioitus, työyhteisöllisyys ja halu kertoa työstään. Yllä esitetyn kaltaista periaatteellista punnintaa tai eriäviä näkökulmia esiintyi vain vähän; enemmänkin ryhmähaastatteluissa myötäiltiin eri valmentajien kokemuksia ja näkemyksiä ja lisättiin niihin mahdollisesti omia näkökulmia.

3.2 Tutkimukseen osallistuneet valmentajat ja työpajojen esittely

Kun tarkastellaan haastatteluun osallistuneiden 18 työpajavalmentajan koulutus- ja kokemustustausta työpajoilla, kirjo on laaja ja monipuolinen. Valmentajista korkeakoulututkinto oli 13 valmentajalla, viidellä oli ammattikoulutus taustallaan, mutta osalla heistä oli lisäksi työvalmennukseen liittyviä koulutuksia. Korkeakoulututkinnoista sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden opinnot olivat yleisimpiä (esim. sosionomi, sairaanhoitaja, yhteisöpedagogi). Koulutustaustat olivat monipuolisia: yhdellä valmentajalla saattoi olla artesaanin, yhteisöpedagogin YAMK sekä ammatillisen opettajan tutkinnot ja osa suoritti parhaillaan lisätutkintoja. Keskimäärin haastatelluilla oli yli yhdeksän vuoden työkokemus työpajalta.

Alle viiden vuoden kokemus oli neljällä ja yli kymmenen vuoden kokemus seitsemällä haastatellulla. Työnimikkeet vaihtelivat työpajoittain ja valmentajittain: yleisimpiä olivat työvalmentaja, yksilövalmentaja, työ- ja yksilövalmentaja sekä nuorisohjaaja. Lisäksi oli yksittäisiä nimikkeitä, kuten toiminnanohjaaja, kuntoutuspäällikkö tai työhönvalmentaja.

Kaikilla neljällä työpajalla, joilla tein ryhmähaastattelut, nuoret voivat toimia hyvinkin erilaisissa työtehtävissä. Kaksi työpajaa tarjoaa valmennusta kaikenikäisille: Elävä säätiön työpaja Kuopiossa sekä Kumppaniksi-yhdistyksen työpaja Kajaanissa. Kaksi kaupungin työpajaa on suunnattu vain nuorille: Jyväskylän Nuorten taidetyöpaja sekä Turun työpaja Fendari. Starttipajatoimintaa eli työmarkkinoilta kauimpana oleville nuorille tarkoitettua valmennusta antavat Kuopion, Turun ja Jyväskylän työpajat. Kajaanissa toimii kaupungin oma starttipaja fyysisesti lähellä, mutta organisatorisesti erillään Kumppaniksi ry:n työpajasta.

Työpajojen nettisivuilta poimin esittelyjä, jotka tiivistävät työpajojen profiilia. Kuopion Elävä säätiöllä korostuu monipuolisuus sekä kiertotaloustoiminta. Kumppaniksi ry:llä Kajaanissa korostuu pyrkimys löytää valmennettaville polku, joka johtaa työmarkkinoille, sekä paikallisen verkostoyhteistyön sujuvuus. Fendari-pajoilla Turussa painottuvat koulutukseen tai työelämään tähtäävän valmennuksen ohella arjen asioissa auttaminen, Jyväskylän taidetyöpajalla taas työpajan yhteisöllisyys ja turvallisuus.

Elävä säätiö toimii Pohjois-Savossa

”Elävä säätiön perustehtävä on järjestää työllistämistoimintaa Pohjois-Savossa ja yhä tärkeämmässä osassa on monipuolinen ja vaikuttava kiertotaloustoiminta. Elävä säätiön toimipisteissä voi työskennellä monipuolisesti [eri tehtävissä]. Elävä säätiön palveluksessa on vuosittain yli 100 työntekijää. Heistä noin puolet ovat toimihenkilöitä (valmennushenkilöstö) ja puolet palkkatuetta työvoimaa (työntekijöitä). Säätiö kohtaa toimipisteissään (joita on Kuopion lisäksi Siilinjärvellä ja Varkaudessa) vuosittain noin 800 valmentautujaa. Positiivisen jatkopolon kauttamme löytää vuosittain yli 70 % toimintaan osallistuneista.”

Nuorisotilastot-sivuston mukaan noin 43 prosenttia kaikista Elävä säätiön eri toimipisteiden valmennettavista on nuoria. Heitä on vuosittain noin 350. Kuopion yksikössä haastatteluun osallistui ensimmäisellä kerralla kuusi valmentajaa, toisella kerralla viisi.

Kumppaniksi ry toimii Kajaanissa

”Kumppaniksi ry on Kajaanin kaupungin ylläpitämä yhdistys, joka tarjoaa asiakkailleen työllistymiseen ja koulutukseen tähtäävää valmennusta ja kuntoutusta. Tätä työtä se toteuttaa yhteistyössä alueen viranomaisten ja muiden kuntoutustoimijoiden kanssa. Kaiken toiminnan tulee edistää asiakkaiden kuntoutumista

ja sijoittumista normaaliin koulu- tai työelämään. Kumppaniksi ry on toiminta- periaatteeltaan läpikulkupaikka, jossa työskentelyaikana asiakkaan tavoitteet tarkentuvat. Tavoitteena on Kumppaniksi ry:n kuntoutus- tai valmennusjakson päätyttyä, että asiakkaalla on hänen sen hetkisten voimavarojensa mukainen seuraava sijoittumispaikka selvillä.”

Nuorisotilastot-sivuston mukaan noin 45 prosenttia valmennettavista on nuoria ja heitä on vuosittain 77–96. Henkilöstöä Kumppaniksi ry:llä on 10. Heistä haastatteluun osallistui kolme.

Fendari toimii Turussa

”Nuorten työpaja Fendarin toiminta on suunnattu alle 29-vuotiaille turkulaisille nuorille, jotka ovat ilman työ- tai opiskelupaikkaa. Toiminta on sopimuksellista ja tavoitteellista työpajatoimintaa. Työelämävalmennuksen lisäksi valmentautumisjakson aikana saa tarvittaessa apua ja tukea elämänhallinnan haasteisiin ja ihan arkisiinkin huoliin. Fendarissa panostetaan vahvasti jatkopolkujen etsimiseen, olipa toiveissa sitten työllistyminen tai opiskelupaikka.”

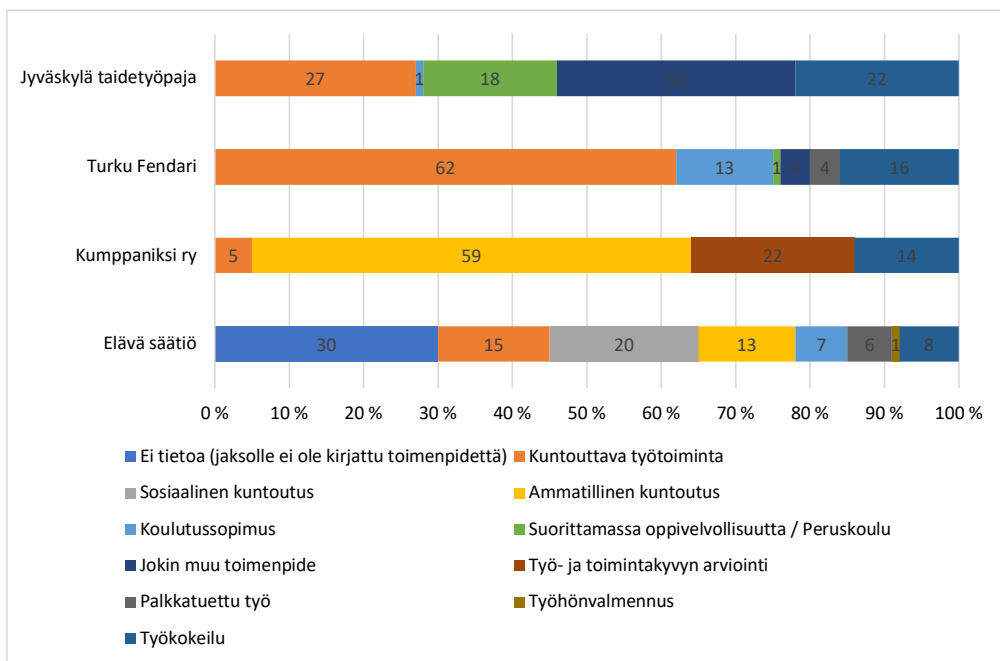
Vuoden 2022 Nuorisotilastojen mukaan henkilötyövuosia Turun kaupungin Fendari-työpajayksiköissä on 20 ja valmennettavia nuoria oli 94. Valmentajista haastatteluun osallistui neljä. Toinen haastattelu tehtiin etänä Teamsin välityksellä haastattelijan flunssaisen olon takia.

Jyväskylässä toimii Nuorten taidetyöpaja

”Nuorten taidetyöpaja tarjoaa kokonaisvaltaista ryhmä- ja yksilövalmennusta 15–29-vuotiaille jyväskyläläisille nuorille. Valmennuksen tavoitteena on työ- ja opiskeluvälmiuksien sekä elämänhallintataitojen paraneminen. Valmennus työpajalla tähtää tulevaisuuteen. Valmennuksen tavoitteet luodaan yhdessä valmentautujan kanssa työpajajakson alussa ja niitä päivitetään valmennuksen aikana. Arjentaitopajoilla vahvistetaan nuorten elämänhallintaa ja sosiaalisia taitoja. Työelämäpajoilla opitaan pajan aihealueen ammatillisia taitoja. Nuorten taidetyöpajalla työskennellään yhteisöllisessä, myönteisessä ja turvallisessa ympäristössä.”

Vuoden 2022 Nuorisotilastojen mukaan henkilötyövuosia Jyväskylän kaupungin nuorten työpajoilla on 23. Nuoria on työpajalla vuosittain noin 220. Valmentajista viisi osallistui haastatteluun, ja toisella kerralla paikalle pääsi kolme.

Vuoden 2022 työpajoilla valmennettavien nuorten toimenpiteet kertovat omalta osaltaan näiden neljän työpajan suuntautumisesta (kuvio 2). Tiedot on poimittu Nuorisotilastot.fi-sivustolta.

Kuvio 2. Nuorten toimenpiteiden osuudet tutkituissa työpajoissa, vuosi 2022.

Kuviosta voidaan havaita, että työpajojen profiilit ovat erilaisia. Nuorten kuntouttava työtoiminta korostuu selkeästi Turun Fendari-työpajassa, kun taas Kumppaniksi ry:llä Kaajanissa korostuu nuorten ammatillinen kuntoutus sekä työ- ja toimintakyvyn arviointi. Jyväskylän taidetyöpajalla ”jokin muu toimenpide” painottuu, ja sillä viitataan kunnan omaan pajasopimukseen, jossa nuori omaehtoisesti ohjautuu pajalle ilman viranomaissovimusta. Myös kuntouttava työtoiminta, työkokeilu sekä oppivelvollisuuden suorittaminen ovat siellä yleisiä toimenpiteitä. Elävä säätiöllä lähes kolmanneksesta nuorten toimenpiteistä ei ole tietoa kirjattuna, mutta yleisiä ovat sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalinen kuntoutus, kuntouttava työtoiminta sekä ammatillinen kuntoutus.

3.3 Tutkimusetiikasta ja tutkimuksen rajoista

Ennen tutkimushaastatteluja valmentajat olivat saaneet tietoa siitä omalta esihenkilöltään. Haastattelun alussa kerroin tutkimuksesta samankaltaisesti kaikilla työpajoilla: ”Minua kiinnostaa kuulla, miten nuorten parissa toimivat työpajavalmentajat näkevät oman työnsä, sen tavoitteet ja haasteet. Tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä ja tietoa nuorten työpajatoiminnasta.” Lisäksi kerroin haastattelujen nauhoituksesta, litte-roinnista, tallennuksesta sekä käytöstä. Lisäksi informoin, että haastateltujen organisaatiot näkyvät julkaisussa, mutta eivät haastateltujen nimet. (Ks. liite 1.)

Työpajatoiminnan kuvaamisen lisäksi useat haastateltavat puhuivat avoimesti myös työnsä pulmakohdista ja osaamisensa rajoista. Arvelen, että aktiivinen ja tulkitseva ryhmähaastattelu menetelmänä edisti tällaista avointa keskustelua. Valmentajien oli mahdollista puhua ulkopuoliselle tutkijalle työn haasteista, mutta myös työn mielekkyydestä ja onnistumisista. Toisaalta arvelen, että vaikeatkin aiheet olivat tuttuja työyhteisöissä ja esihenkilöstöllekin – mitään salaisuuksia eivät kriittiset huomiot vaikuta olleen.

Tulkitsen, etteivät kaikki tutkimukseen osallistuneet kokeneet ryhmähaastattelua erityisen hyödylliseksi oman työnsä kannalta, mutta arvelivat sen ehkä tuottavan tietoa työpajatoiminnasta ulospäin. Osa ryhmistä koki ryhmähaastatteluun osallistumisen kiteyttävän työnsä tärkeitä teemoja ja siten työnohjauksellisenä, hyödyllisenä ryhmäkeskusteluna.

Kuopio: Tämä oli tavallaan myös itselle taas ihan hyvä, että tuli asetuttua asian äärelle hetkeks aikaa vähän pohtimaan, että mitäs myö nyt tässä tehhään, miks se mein homma olikaan, miks täällä ollaan. Ni hyvä muistutus siitä, että hyvin me vedetään.

Analyysitapani oli teoriaohjaavaa. Tarkastelin haastatteluaineistoa käytäntölähtöisen tutkimuksen näkökulmasta. Aineiston koodaamisessa ja haastatteluotteiden etsinnässä hyödynsin laadullisen aineiston analyysiohjelmaa, Atlas/tia. Lähestymistapani on käytäntöteoreettisesti ohuehkoa (ks. Nicolini 2012, 14), koska hyödynnän ryhmähaastatteluja, joissa valmentajat puhuvat työstään, sen käytännöistä ja tavoitteista, enkä ole varsinaisesti havainnoinut työpajojen käytäntöjä. Lukuun ottamatta osallistuvaa havainnointia yhdessä starttipajassa tutkimuksen käynnistyessä en ole seurannut valmentajien työtä, kuten nuorten ohjausta erilaisissa työtehtävissä, yksilövalmennuskeskusteluja, ammatillisverkostotapaamisia, kahvi- ja lounashetkiä tai valmentajien työnohjausta.

Työpajat, joissa olen ryhmähaastatteluja tehnyt, sijaitsevat kaupungeissa, ja kaikki niistä ovat maakuntansa keskuksia. Pienin kaupunki on Kajaani, jossa asukkaita on noin 36 000, muissa kaupungeissa kussakin on yli 100 000 asukasta. Maaseutukuntien työpajat eivät siis aineistossani näy, vaikka niitäkin on runsaasti Suomessa. Neljään työpajaan paneutuminen ja valikoituneiden valmentajien ryhmähaastattelut eivät muodosta kokonaiskuvaa koko työpajakentästä, mutta avaa kyllä työpajatoiminnan moninaisuutta, perusteita ja kehittämiskohteita.

4 TYÖPAJOJEN ORIENTAATIOT

Seuraavaksi tarkastellaan työpajojen orientaatioita. Ensin tarkastelen nuorten työpajojen taktista orientaatiota eli sitä, millä tavalla valmentajat kuvasivat, miten työtä tehdään ja mitkä ovat työn tekemisen tavat ja keinot. Sitten tarkastelen työpajojen poliittisia orientaatioita eli sitä, mitä valmentajat saavat aikaan ja tavoittelevat työssään. Lopuksi käsitelen työpajojen moraalista orientaatiota eli sitä, miksi ne tavoittelevat näitä asioita ja näillä keinoilla.

Olen tiivistänyt haastattelulainauksia siten, etteivät haastatellut valmentajat erotu toisistaan, kun toinen jatkaa toisen valmentajan puhetta ja teemaa. Koostin siis ryhmähaastattelusta olennaisia osia siten, että näkökulmat ja teemat välittyvät, eivät puhujavaihdokset ja täytesanat. Erotellakseni työpajat toisistaan käytän niistä kaupunkien nimiä.

4.1 Taktinen orientaatio – Miten työtä tehdään?

Käytäntölähtöisessä työn tarkastelussa (Räsänen & Trux 2014) lähdetään liikkeelle työn tekemisen käytännöistä – ei siitä, mihin työllä pyritään ja mikä on sen tavoite. Käytännöstä lähtevä analyysi mahdollistaa myös sen tarkastelun, millaisissa tiloissa ja millaisilla välineillä valmentajat työtään tekevät. Valmentajat saattoivat kuvata haastattelussa työpajan toimintoja, ja osa kierrättikin minua eri yksiköissä näyttämässä työympäristöä.

Kajaani: Me voiaan käyvä kiertämässä nämä meidän ympäristöt, meillä on alihankintahommia täällä, eli pakkaushommaa, sitte on omia tuotteita, on niksipuolen kevythirsituotantoo, sitte tehään semmosia tekstiilipuolen tämmösiä (-). IT-puolella on myös pakkaushommaa. Siellä sitten korjataan ihan asiakaskoneita, huolletaan, päivitellään. – On ohjelmistot viimisen päälle, että voipi niitä käyttää, videokamerat, kamerat, kaikki tämmöset. Toimistopuolella on liiketalouden puolta, pyöritellään paperia, rahhaa, asiakaspalvelua. Sitte on kahvio, missä on ihan kahvilaympäristö, ja siellä on myös tämä ylläpito, siivous, elikkä näitä asioita; siellä leivotaan, ja esillelaitto ja kassatoiminnot, ja sitte on tuo auto-metallipuoli, siellä on sitten nämä omat juttusa sitten kans. Eli ympäristöjä on monenlaisia.

Nämä ympäristöt mahdollistavat toimintoja, luovat nuorille ja valmentajille tiloja ja mahdollisuuksia tai aiheuttavat päänvaivaa. Aina kaikki ei toimi ihanteellisesti.

Jyväskylä: Täällä (Matara-talossa) on ihan todella hienot puitteet tilallisesti, mutta sitten Veturi-talleilla kans työskennelleenä niin ymmärrän sen, että se on todella

kuormittavaa, ne tilat ei oo sillai pajakäyttöön tehtyjä tiloja, sit ku on yhteiskäyttötiloja niin siinä on jo koko ajan matkalla, ikään kuin ei oo sitä omaa pesää ja pitää laittaa ovea kiinni että täällä me nyt ollaan rauhassa ryhmän kanssa, vaan sit siitä ohi kulkee vähän kuka vaan, millon vaan. Tavarat on sitten aina jossain. Sehän vaikuttaa ryhmään ihan hirveesti. Saa tehdä kahta enemmän töitä siihen turvallisuuden tunteen eteen, tavallaan kun se ympäristö ei oo niin sitä turvallisuutta ja just se oma pesä oli hyvin, sehän on se mitä nuoret kaipais.

Valmentajat puhuivat eri pajajaksikköjen käytännöistä ja niissä työskentelyn eroista. Myymälä- ja keittiöpuolella saattaa olla hektisempää työskentelyä kuin musiikki- tai viestintäpajalla, jossa palautteiden antaminen nuorelle työn ohella onnistuu paremmin. Jokaisessa yksikössä tehdään suunnitelmia, mutta valmentajan täytyy olla valmis muuttamaan niitä tilanteen mukaan. Tutkimuksen ryhmähaastatteluissa painottuivat työympäristön sijaan työtavat ja -otteet: miten valmennustyötä tehdään ja mitä keinoja käytetään. Tarkastelen haastateltujen työpajojen taktisten orientaatioiden yhtäläisyyksiä ja eroavuuksia.

4.1.1 Yhtäläisyyksiä taktisessa orientaatiossa

Työpajavalmentajat kuvasivat haastatteluissa työpajan käytäntöjä valmennusprosesseina: nuorten ohjautumista pajalle, molemminpuolista tutustumista sekä tiedonsaantia lähettävältä taholta sekä nuorilta itseltään. He kertoivat valmennuksen tavoitteiden asettamisesta, valmentajan tekemästä nuoren havainnoinnista ja arvioinnista, osin nuoren itsearvioinnistakin, sekä pajajakson jälkeiseen tulevaisuuteen valmistautumisesta, eteenpäin suuntautumisen varmistamisesta. Alkuhaastattelulla saattaa olla raamit tai olla olematta. Olennaista on tutustua puolin ja toisin sekä pohtia, onko työpaja oikea paikka nuorelle.

Turku: Meillä on Startissa kaksosainen haastattelu sen takia, että ekalla kerralla pääsee kattomaan, että me ei olla ihan hirveitä tyyppejä ja toisella kerralla päästäisiin puhumaan asiaa, että mikä oikeesti olisi siellä taustalla. Mutta tosi, se alkuhaastattelu ja myös se tiedot, mitä meillä esimerkiksi TE-toimistolta tulee, ne on hyvin vaihtelevia. Lähetään siitä lähtökohtaisesta ajatuksesta, että nuorella täytyy olla mahdollisuus kertoa itsestään sen, minkä hän kokee sopivaksi kertoa.

Työpajat pyrkivät luomaan nuorille alusta asti turvallisen työskentely-ympäristön ja työyhteisön, jossa on vertaisia sekä valmentajia.

Jyväskylä: Se suhde muihin ja itseen, erityisesti siihen muihin tehdään heti alussa kun ryhmän kans alotetaan, kiinnitetään paljon huomiota siihen turvallisen ilmapiiirin luomiseen, ryhmäytetään se nuori ja nuoret yhteen. - - Me tiedostetaan aika hyvin se, että mejän nuoret tulee tänne erilaisista elämäntilanteista ja erilaisilla

kokemuksilla, niin me panostetaan hyvin paljon siihen turvalliseen ryhmään, ja siihen juurikin ryhmäytykseen eri menetelmin.

Kajaani: Meillä ainaki se ympäristö on rakennettu sillee, että se on turvallinen, ja kaikkien on helppo tulla, ja otetaan tasavertaisesti huomioon, että sitä kautta rakennetaan sitä, näitä, jotka sanottaan, lähtökohiltaan on heikommassa... sen luottamuksen ja sen jännittämisten ja näitten suhteen, niin me pyritään sillä tavalla nostamaan esille.

Näissä haastatteluotteissa painottui ymmärrys siitä, että nuoret tarvitsevat aikaa, luottamuksen rakentamista sekä tunnetta tasavertaisuudesta, vaikka heillä olisikin monenlaisia haasteita (ks. Komonen 2008b, kumppanuussuhde). Työpajoilla tuetaan nuorten sosiaalistumista ja kuntoutumista sekä edistetään hyvien vertaissuhteiden kehittymistä valmennettavien välille. Toisinaan valmennettavat kokevat työpajan jokapäiväisillä toiminnoillaan auttavan enemmän kuin terapiaa tai psykiatrinen hoitosuhde. Sekä Kuopiossa että Kajaanissa valmentajat kertoivat näistä myönteisistä muutoksista.

Kuopio: Mullekin on pari ihmistä ainakin tullu sanomaan, että tämän on mulle antanut enemmän kuin se terapia ja täällähän hän on nyt hoksannut asioita... kun meillä on enemmän aikaa olla sen ihmisen kans, tulla paremmin vielä tutuks sen ihmisen kanssa kun siellä hoitotaholla. Niin vaikka me ei niitä asioita sillä tavalla käydä kun ei olla terapeutteja, mutta me käydään kuitenkin niihin asioihin liittyviä, sivutaan niitä asioita ja hän omaa oloansa tietyllä tapaa täällä hoitaa ja kuntouttaa, niin se monesti saattaa käydä näinkin sitten, näin päin.

Työpajavalmentajat painottivat, ettei heidän tehtävänsä ole tarjota terapiaa, vaikka työpajatoiminta voikin olla valmennettaville terapeuttista. Työpajatoiminnassa nuorille keskeistä on mielekäs tekeminen ja hyödylliset työtehtävät. Niissä arvioidaan myös nuorten toiminta- ja työkykyä.

Haastattelija: Mikä on sitten semmosta tärkeätä juttua, että työpajatoiminta onnistuu nuorten kanssa? Että se valmennus tai työpajatoiminta, mitä tehdään, niin auttaa?

Turku: Ainakin aika. Riittävästi aikaa käytettävissä. Ja on sitä mielekästä tekemistä. Ei kukaan kävis täällä jos se ois tylsää.

Jyväskylä: Työelämäpajoillakin meillä on, työtehtävät on riittävän haasteellisia, että ne motivoi siellä yrittämään ja kun on kannustava ryhmä niin ne onnistumiset yhdessä ja toisen auttaminen luo erilaisia merkityksiä sitten, meille kaikille, jotka ollaan osallisena.

Kajaani: Meillä se tekeminen on nyt tehty sille tasolle, että joka osastolla se on oikeeta tekemistä, järkevää tekemistä, mielekästä. Sitä on tietysti aina vaikeeta, että onko se jollekkin asiakkaalle, että pitääkö se siitä työstä tai tehtävästä, ei, mutta se oikeestaan nyt se sivuseikka, että tullaan, niinku tossa mainittiinkin, että niitä havainnoiaan, arvioidaan, kirjataan työmaapäiväkirjaan havaintoja, niissä asioissa, ne voi olla täysin uusia asiakkaille, jotka ruokkii sitä kautta sitte etteensä päin sitä juttua.

Yleinen puhetapa työpajoilla oli myös valmennettavien kannustaminen ”epämukavuusalueelle”, ”harmaalle alueelle” ja ”siedätyshoidon antaminen” ajatellen aikanaan opiskeluihin tai työelämän vastuisiin siirtymistä. Työpajoilla harjoitellaan siten nuorelle hankalia, uusia asioita pikkuhiljaa ja pyritään vahvistamaan heidän resilienssiään.

Jyväskylä: Se rakennetaan ikään kuin just se, et askel askeleelta ryhmäs helpompaa tulla siihen epämukavuusalueelle, että okei, taas tehään, toimitaan ja reenataan. Tätä se myös on. Siedätyshoitoon siihen, mikä tulee ennemmin tai myöhemmin kuitenkin vastaan, kun lähtee opiskelemaan tai sitten jos työpaikka sattuu löytymään ni monet kerrat siellä niis vesis sitten kuitenkin käydään ja sinne kastaudutaan.

Kajaani: Ja kannustetaan asiakkaita tietysti hieman menemään sinne harmaalle alueelle, joka on ehkä ollu semmonen pelottava juttu, tehä esimerkiks porukassa hommia. Nii vähitellen se huomaa se asiakas, et tässä tehähänki porukassa, ja hän pärjää tässä ihan yhtä hyvin ku muutki.

Nuoria myös kannustetaan aktiivisesti miettimään jatkoa, koulutukseen hakeutumista, työelämään siirtymää tai muuta aktiivista toimintaa ja tukea.

Kuopio: sit ennen ku se loppuu se jakso, niin ois hyvä miettiä, että minne sitten. Koska se, että jos pajajakso loppuu eikä oo mitään suunnitelmia, ni sitä hyvin äkkiä taantuu takasin sinne, missä oltiin. Ja sitten taas ollaan kotona ja pelataan pleikkaria kaksi vuotta.

Taantuminen, passiivisuus, kotiin jääminen työpajajaksolta on jonkinlainen valmennuksen uhka ja epäonnistuminen – toisaalta uusi työpajajakso saattaa muuttaa tilannetta.

4.1.2 Eroavaisuuksia taktisessa orientaatioissa

Osalla pajoista oli selkeästi määritellyt valmennusjaksojen pituudet, esimerkiksi kuukausi, kuusi viikkoa tai kolme kuukautta, osalla ne olivat liukuvammat. Kuten kuvio 2 toimenpiteistä osoittaa, työpajat eroavat asiakasprofiileiltaan. Osassa työpajoista korostuu kuntouttava työtoiminta, ja niissä työskennellään kauempana työelämästä olevien, usein

haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten kanssa, kun taas esimerkiksi Kajaanin Kumppaniksi-työpaja on lähempänä työelämää, ja sen yhteydet alueen yrityksiin olivat vahvat.

Kajaani: suurin ympäristö, työympäristö meil on tuo ulkopuoli, että meil on tällä hetkellä, mitä mä katoin, oisko 52 eri yritystä tai yli 50 yritystä talon ulkopuolella, missä ihmiset käy sitte niitä oikeita töitä tekemässä.

Oikeat työt, normaali työelämä – kuten nettisivulla mainittiin – ja siellä valmennettaville paikan löytäminen korostuivat Kajaanin työpajassa. Samoin työpajojen välillä oli eroa niiden yhteyksissä alueen keskeisiin palveluihin ja yhteistyön sujuvuuteen. Kajaanissa yhteistyö alueen muihin toimijoihin, työllisyyspalveluihin, terveydenhuoltoon, sosiaalityöhön ja Kelaan koettiin hyvin sujuvaksi. Toki sielläkin jonot mielenterveyspuolelle nähtiin pitkiksi. Mutta omat ammatilliset hoitotyön taustat yhdistettynä muuhun koulutukseen auttoivat valmennustehtävissä.

Kuopion ja Turun työpajoilla pohdittiin vahvasti oman ammattitaidon rajoja. Aina valmentajan työn monipuolisuus, pappina, lukkarina, isänä ja äitinä toimiminen ei ole helppoa eikä tavoiteltavaa. Työpajoilla koettiin, että tarvetta olisi muiden palvelujen tuelle ja että oma osaaminen ei nuorten mutkikkaissa asioissa riitä. Näissä epäilyn hetkissä valmentajien keskinäinen tuki ja erilaiset taustat koettiin tärkeäksi.

Kuopio: No myö on tajuttu joskus startilla vitsailla siitä, että ku sitä pitäis olla oikeasti ihan kaikkee. Et sinun pitäis olla pappi ja sairaanhoitaja ja työvalmennukseen kaikki liittyvät mahdolliset ammatit ja muut. Että ei varmaan oo semmosta yhtä ammattia, mikä oikeasti kaikkia palvelis. Mut se on jo meillä hyvä mun mielestä just tässä se, että kun meillä on se yksilövalmentaja ja työvalmentaja ja meidän yksilövalmentajathan on kaikki jotenkin sosiaali- ja terveyspuolen koulutuksen käyneitä. Ja sitten taas kun työvalmentajat on sen oman ammattialueensa ammattilaisia. Niin se kombo on hyvä.

Tiivistän työpajojen eroja niiden taktisessa orientaatioissa seuraavasti. Työpajaksojen pituudet nuorille ovat osassa pajoista ennalta määriteltyjä, osassa taas enemmän yksilökohtaisia ja joustavia. Osalla työpajoista yhteistyö alueen yritysten kanssa on vahvaa, osa kaipaisi tähän vahvistusta ja osalle se taas ei ole ajankohtainen toiminnan tavoite. Samoin vaihtelee yhteistyö muiden nuorten tarvitsemien palvelujen kanssa: osassa työpajoista sen koetaan toimivan oikein hyvin, osassa heikosti, mutta kaikille se oli työssä tärkeää.

4.2 Poliittinen orientaatio: Mitä valmennustyöllä tavoitellaan?

Työntekijöiden poliittisen⁴ orientaation tarkastelussa keskeistä on työn eri intressit ja tavoitteet, jotka voivat olla ulkoisesti tai sisäisesti määräytyneitä. Työpajavalmennuksessa tavoitellaan prosessia, jossa nuori vahvistuu ja löytää tietä eteenpäin koulutus- ja työelämäpolullaan tai tarvittaviin palveluihin. Tavoitteena on jokin myönteinen jatko työpajavalmennuksen jälkeen: koulutus, työmarkkinat, jatkokuntoutuspaikka, paikka yhteiskunnassa. Siihen tarvitaan paitsi hyvää valmennusta, työpajan yhteyksiä ja osaamista, myös nuoren omaa motivaatiota. Tiivistän alle työpajojen poliittiset orientaatiot työssään ja kysyn, mitä valmentajat tavoittelevat työssään ja mitä nuoret valmentajien mukaan saavat työpajatoiminnassa.

Kuopio Tukeva / Elävä säätiö:

- Nuoret saavat järkevää ja hyödyllistä tekemistä, sosiaalistuvat, pääsevät osaksi yhteisöä.
- Tavoitellaan, että nuorista tulee ”hyviä veronmaksajia”, mutta keskeisintä on prosessi, jonka myötä nuori pystyy tekemään omia työelämää koskevia päätöksiä.

Kajaani Kumppaniksi ry:

- Nuoret saavat paremmat työssäkäyntivalmiudet.
- Tuetaan työmarkkinoiden toimintaa sekä työllisyys-, sosiaali- ja terveystalvelujen toimia nuoren asioiden edistämiseksi.
- Saadaan aikaan työelämä- ja koulutussiirtymiä.

Turku Fendari nuorten työpajat:

- Tavoitetaan nuoret ja saadaan heidät yhteiskunnan toimijoiksi.
- Nuoret saavat mahdollisuuksia onnistumiseen, kuulluksi tulemiseen ja osaamisen kokemuksiin.
- Mahdollistetaan tuki nuorille, jotka ovat jääneet vaille aikuisen tukea.

Jyväskylä nuorten työpajat:

- Tavoitetaan putoamisvaarassa olevia nuoria.
- Nuoret saavat hengähdystauon pohtia itseään ja elämäänsä.
- Tarjotaan turvallinen oppimisympäristö ja -yhteisö, jossa avataan nuorille vaihtoehtoja ja tuetaan heitä löytämään ”oma paikkansa yhteiskunnassa”.

4 *Politiikka-termi tarkoittaa tässä policya – kuten nuorisopolitiikka ja yhteiskuntapolitiikka – ei puoluepolitiikkaa.*

Kajaanissa korostui työelämäsuuntautuneisuus.

Kajaani: kun nuori asiakas tulee meille, lähettään kartottamaan sen toiminnallisia tavoitteita, mitä ne voisikkaan sille jaksolle esimerkiksi olla, ja niissä kuitenkin aina tähdätään siihen, elikkä ne kaikki asiat sen nuoren osaamisen vahvistamisesta, sosiaalisesta vahvistamisesta, mitä kaikkee siinä tapahtuukaan, niin ne kaikki tähtää meidän työssä siihen, että sen ne työssäkäyntivalmiudet kohenee ja paranee, ja sil oisi kaikki... olipa se meillä se prosessi miten pitkä tahansa, että sillä oisi sitten se polku siihen koulutusmaailmaan tai kautta sitten se ois työmarkkinat jollakin muottoo.

Jyväskylässä koetaan tärkeäksi se, että nuorille avataan mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja, esimerkiksi kuullaan entisiä työpajanuoria, käydään yliopistolla ja muissa oppilaitoksissa, harjoitellaan yhteisproduktioita, joissa jokaista tarvitaan. Tavoitteena, että nuori löytää itselleen sopivan paikan yhteiskunnassa. Mahdollisuudet ovat monet, ja jotain uusia polkujakin voi löytyä.

Jyväskylä: Korjaavia kohtaamisia. Sitä että ne löytää sen mitä ne haluaa itselleen tässä elämässä, että me löydetään ne mielenkiinnon kohteet, vahvuudet, ja se usko itseen, motivaatiota, sinnikkyyttä esiin ja sitten sitä, niitä koulu ja työpaikkoja katseleen. Ensin se vahvistuminen ja sitten löydetään se paikka yhteiskunnassa. Ja autetaan näkemään niitä eri vaihtoehtoja. - - Onneks niitä polkuja on monenlaisia. Aikalailla tää on muuttunut, mitä kaikkee on tullu uusia juttuja, hyvä että niihin edes on mitään koulutusta, tää elää aika paljon tää koko maailma, aina mietittiin että kun käyt sen linjan niin sitten on sellanen työpaikka tuolla jossain. Nyt tää on vähän monipuolisempaa mones suhtees.

Jyväskylän tavoin Kuopiossa korostui nuorten pääsy osaksi yhteisöä, vahvistuminen sekä prosessi – arkiset tärkeät asiat ja edistysaskeleet, jotka eivät välttämättä näy raporteissa tuloksina.

Kuopio: Jos joltain virkamiehiltä kysytään, niin se vastaa siihen, että saadaan ihmisiä työllistettyä tai saahaan niitä koulutuksen pariin. Mut sitte mun mielestä pitää myös huomioida se, että miten suuri merkitys tällä on, et se nuori sosiaalistuu, se oppii tuntemaan itsensä, kokee olevansa osa yhteisöä. Tämmösiä, mitä ei voi mitata, millä ei oo numeroita. Elikkä me nähän se tarkotus sillä. Mut niinkun joku sosiaalivirkamies näkee pelkästään sen numeron. Taas on näin ja näin paljon ihmisiä saatu työllistettyä. Et se vähän riippuu siitä, keneltä sen kysyy. - - Mä nään sen tietysti onhan se totta kai et se on tärkeitä, et ihmiset saahaan koulutuksen pariin ja työllistettyä, mutta täs on paljon muutakin. Siinä on monta askelta ennen sitä. Niin, semmosia asioita, jotka ei näy siellä raporteissa eikä numeroina. Ennen kun ne on valmiita sinne kouluun tai töihin, niin se prosessi, mikä siinä tapahtuu, niin se on se, mitä me tehdään, et saadaan ne ihmiset hyviksi veronmaksajiksi.

Turussa, jossa nuorisotyöttömyys on valtakunnallisesti tarkasteltuna alhaisella tasolla eli työmarkkinat vetävät, työpajanuorten haasteet saattavat olla keskimäärin suurempia. Turun työpajalla suurin osa nuorista on kuntouttavassa työtoiminnassa ja valmentajien puheissa kuului nuorten moninaiset tuen tarpeet sekä vapaaehtoisuuden ideaali.

Turku: Työpaja on mahdollisuus nuorelle. Se voi ottaa siitä niitä hyviä palikoita itselleen ja omaan osaamiseen saada sitä apua mitä se tarvii. Se voi ottaa. Mutta ei sen oo pakko.

Kajaanissa korostui työpajatoiminnan tavoitteellisuuteen liittyvä myönteisten tulosten osoittaminen. Toisaalta onnistumiset nähtiin laajemman yhteistyöverkoston ansiaina, pisteitä ei vedetä kotiin päin.

Se on aina se toiminnan tavoitteellisuus on se tärkeä, että niin sille asiakkaalle kun myös palvelun tilaajallekki. - - Se halutaan se onnistuminen, että me ei haluta ottaa recordia siitä, että me pyritään viestimään se meidänkin toiminta sen kaltaasena. Me kaikki tehään yhdessä tätä. Jokainen on se lenkki. Siellä on lähettävät tahot, on hoitavaa tahoja mukana ja on koulumaailmaa, millon mitä onkin. Kaikki tehään yhdessä tätä ja asiakkaan eteen. Meillä on siinä oma roolimme siinä, mutta ei me yksinään pystytä sitä asiaa hoitamaan. Mutta me tehään se oma juttu ja se on sitten kaikkien onnistumista. Niin talon ulkopuolella kuin myös talon sisälläkin.

Kajaani eroaa muista nuorten työpajavalmennusta toteuttavista työpajoista. Sillä ei ole starttipajatoimintaa, vaan se on ”seuraava askel”, eli suhteessa starttipajalla oleviin valmennettavilla on siellä paremmat työelämävalmiudet. Yhteistyö alueen muiden palvelujen ja yritysten kanssa on tiivistä, ja valmennettavien asioita koetaan saatavan hyvin eteenpäin, yhteistyössä. Kajaanissa valmentajat kokevat työnsä olevan hyvin jäsenneltyä, tavoitteellista ja aikaansaavaa, tuloksellista. Heillä on vahva näkemys valmennusprosessin vetämisestä ja tavoitteesta. Työtä ohjaa vahvasti lähettävän tahon asettamat tavoitteet sekä työpajan omat tavoitteet ja työtavat saada nuoret työmarkkinoille pidemmän tai lyhyemmän polun jälkeen. Valmennettava nuori otetaan tosissaan ja hänen eteensä tehdään töitä, mutta nuoren omat tavoitteet eivät kuulu puheissa yhtä vahvasti kuin muissa haastatelluissa työpajoissa. Asiakkaalla eli valmennettavallakin nähtiin oma rooli, mutta valmentajien vahva ohjaus oli keskeistä.

Kajaani: aina, kun asiakas ohjautuu, nii sehän sovitaan, että mitä me tällä jaksolla, niinkun lähettävän tahon tarve, että mitä te nyt haluatte – erityisesti kuntakoikeilun puolelta. Voi olla asiakkaita, joille vaan halutaan tehdä tällainen työkyvyn arvio ja toimintakyvyn arvio. Kuukauven aikana katotaan, että annetaan lisätieto, että se riittää se kuukauven pätkä tässä. Ja toki mietittään, että mikä se jatko voisi olla. - - Tehdään tosissaan, tehdään töitä, oikeita asioita siihen, mutta ainahan siinä sillä asiakkaallakin se rooli on siinä, mutta se varmasti antaa asiakkaallekin

buustia kun se näkee että toisetkin on tosissaan. Meillä tehdään oikeita asioita ja niillä asioilla on se selkeä tavoite mitä me tavoitellaan, realistisesti, mitkä asiakasta hyödyttää elämässä.

Osassa työpajoista korostuvat valmennettavien nuorten omat tavoitteet ja niiden etsintä.

Kuopio: (starttipajalla) nuori itse pystyy vaikuttamaan työtehtäviin, mitä hän siellä pajalla tekee. Et sit kautta lähetään ehtimään sitä, mikä nuorta kiinnostaa, mihin hän motivoituu. Ja toki nuoret on aina mukana päättämässä ne tavoitteet sille työpajatoiminnalle, mitä hyö itse haluaa saavuttaa omassa kuntoutumisessa ja omassa elämässä. Ja sekä niihin lyhyen aikavälin tavoitteisiin että niihin pitkän aikavälin tavoitteisiin. Sillä tavalla se hyvin pitkälle kyllä heijastuu se nuori itse.

Ulkoapäin asetetut ylätason tavoitteet näyttäytyvät osassa työpajoista epärealistisina. Nuoria työpajoille lähettävien tahojen tai valtakunnallisesti työtä ohjaavien tahojen, esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön, tavoitteet eivät aina tunnista nuorten elämäntilanteiden haasteita eikä niissä näy ymmärrys työpajatoiminnan luonteesta.

Turku: Ne toiveet, mitä tuolta valtion puoleltakin tulee, niin nehan ei kohtaa ollenkaan. Eihän ne ole tätä päivää. Ja tämä ei ole, työpajatoiminta ei ole mikään sellanen putki vaan täällä ratkotaan monentasoisi ongelmia. Ja nyt täällä vielä kaiken lisäksi ratkoo [nauraen] valelääkärit ja valepsykoterapeutit ja valesosiaalityöntekijät ilman koulutusta hirveän vaativia ongelmia. Se on, jokahan päivähän tässä taistelee itensä kanssa. Tässäkin talossa on puhuttu siitä asti kun mä oon tänne tullut töihin, niin siitä että tänne saataisiin joku terveydenhoidon puolen ihminen olemaan esim. jonkun päivän viikossa täällä läsnä, mikä pystyisi sitten vastaamaan näihin toisenlaisiin ongelmiin. Mun mielestä ehkä nyt osa tätä ongelmaa rupeaa olemaan tällä hetkellä se, että se rupeaa myös hämärty-mään tuolla sosiaalityöntekijöitten ja noitten, että mikä meidän tarkoitus on. Kun ei meinaa mennä perille se, että me ei voida ottaa akuuttia päihdeongelmaista nuorta pajalle. Että me ei olla päihdeyksikössä. Ja he kattoo ihan sen näkösesti että miks me ei voida ottaa. Sit miettii sitä, että minkälaisia tutkintoja ja mikä on meidän perustyö. Ei meillä oo työkaluja semmisiin.

Neuvoteltava ja pohdituttava aihe oli se, keille nuorille työpajatoiminta sopii ja mikä on työpajan ydintehtävä ja tavoite, kuten yllä Turun työpajan haastattelusta ilmenee. Kaikki nuoret eivät ole siinä kunnossa, että työpajatoiminta sopisi heille. Motivaatiotakaan ei voi toiselle kaataa. Niille nuorille, joilta puuttuu esimerkiksi opiskelupaikka, työpaja voi olla hyvä paikka valmentautua seuraavaan hakuuikaan. Monenlaiset nuoret voivat siis hyötyä työpajatoiminnasta, mutta ajan pitää olla oikea ja toimintakyvyn riittävä.

4.3 Moraalinen orientaatio: Mikä oikeuttaa ja motivoi valmennustyötä?

Nuorten työpajatoiminta näyttää elävän jonkinlaisessa ristiriidassa sen yhteiskunnassa saaman aseman ja tunnustuksen ja toisaalta valmentajien kokeman työn merkityksellisyyden kanssa. Tarkastelen tässä, mitkä tekijät valmentajien näkökulmasta auttavat ja motivoivat heidän työtään. Miksi työssä tavoitellaan edellä mainittuja asioita edellä mainituilla keinoilla?

Kuopiossa työpajavalmentajien työtä motivoi se, että saadaan nuoret mukaan tasavertaisina toimijoina, jotka päättävät omasta elämästään ja koulutus- ja työelämävalinnoistaan.

Et aika monen eka soppareitten tavoitteissa on, että päästä kotiovesta pihalle ja tehdä jottain hyödyllistä, järkevää, mielekästä, mikä se sit onkaan. Saaha sitä merkitystä siihen omaan elämään. Ja tulla nähdyksi ja kuulluksi ihan jo siitä lähtökohdasta jo, että tasavertaisena ja muitten kanssa olevana ja tekevänä olentona. Pystyy ite tekemään sen päätöksen lähenkö kouluun, haenko kouluun, lähenkö töihin, haen kouluun töihin. Saa sitä varmuutta itelle, et pystyy tekemään näitä työelämän päätöksiä sitte. Sitä kai tässä tehhään. Olipa se sitte hyvä tai huono päätös, mut kuha se on oma. Se on tärkeetä, et saa tehdä, niin kuin itse haluaa.

Kajaanissa työpajavalmentajien työtä oikeuttaa se, että he pitävät yhteiskunnan pyörät pyörimässä tukemalla nuoria ja muita valmennettavia koulutus- ja työmarkkinoille ja he ratkovat osana palveluverkosta työmarkkinoiden haasteita asiakas kerrallaan etsien asiakkaalle oikeaa jatkopaikkaa.

Ei meillä oo varaa menettää näitä nuoria, että ne jää pois kokonaan työmarkkinoilta, vaan niistä pitäs saaha tavallaan, niinku kaikista nuorista, jos vähänkään mahdollista, niin sanotusti yhteiskuntakeleposia – väärä sana, mutta kuitenkin sillä tavalla, että ne on mukana tässä kokonaisuudessa. - - Ja sitten se, että ku (meillä edelleen) puhuttaan työmarkkinatilanteesta, meil on työvoimapula, ja sittehän paljon otsikoissa on pyöriny se, että millä lailla saatasi sitä työvoimatarjontaa lissää, niin kyllähän näitten kuntoutuspalvelujen kautta uudelleen työelämään ohjautuminen joko täysmääräsenä, osatyökykyksenä, mitä tahansa, niin kyllä ne on taas ihan omana lisänään sitten tuomassa tähän oravanpyörään vauhtia.

Turussa valmennustyötä motivoi se, että työssä tarjotaan heikommista lähtökohdista oleville nuorille ammatillinen sekä vertaisten tuki ja estetään nuorten putoaminen ”yhteiskunnan kelkasta”. Työpaja paikkaa heikkoja taustoja ja vaille jäämistä sekä antaa kuulluksi tulemisen ja onnistumisen kokemuksia. Mahdollistaa, muttei pakota.

Ettei nuoret tippuis siitä yhteiskunnan kelkasta. Jos jostain syystä ei vaikka, ei pääse opiskelemaan tai opiskelut ei suju niin olisi joku semmonen turvallinen paikka missä pystyisi harjoittelemaan niitä taitoja mitä tarvii ja keräämään itteään, vaiks se koulu olisikin sen jälkeen mahdollista ja pystyisi siihen. Sieltä (aiemmas-ta elämästä ja taustasta) puuttuu kaikki ne onnistumisen kokemukset. Sitä myös mun mielestä työpaja paikkaa.

Jyväskylässä työtä oikeuttaa se, että valmentajat tarjoavat vaativassa yhteiskunnassa nuorille välitilan etsiä itseään ja omaa suuntaansa sekä yhteisöön ja yhteiskuntaan kuu-lumisen kokemuksen. Heillä korostui Komosen (2008b) esittämä huolenpitosuhde, jossa nuoren toiveet ovat keskiössä, ei yhteiskunnan paineet ohjata nuorta tiettyyn suuntaan. Sen sijaan annetaan tilaa ja aikaa pohdinnalle. Lisäksi voidaan ”säästää kaupungin va-roja”, kun saadaan tällä työotteella nuoria toimintakykyisiksi.

Tavotetaan niitä putoamisvaarassa olevia, ja ehkä jo pudonneita nuoria. Niiden tavottaminen ja niiden itsetunnon vahvistaminen ja oman suunnan löytäminen ja sit siinä eteenpäin menemisessä tukeminen. Et pääsee mukaan yhteiskun-taan. Me pyritään kuitenkin siihen et kukaan ei jäisi jälkeen tai jäis vauhdista ja nuorii nyt tietysti, totta kai tässä on tää yhteiskunnan jäseneksi sijoittuminen ja semmoseksi, niin sen, tietysti oman paikan löytäminen, sehän se, se on sanottu täs monta kertaa.

Ja muistaa työvalmentajana, vaikka meillä itellä onkin ihan saakutin kova kiire koko ajan. Ja pitää suorittaa vaikka tällasia säästötoimenpiteitä mitä ikinä se onkaan meillä. Et jotenkin sais pidettyä sen pajan kuitenkin, että siellä nuoren ei tarvii kokea sitä, että nyt pitäis jotenkin suorittaa tässä vaan, että on aikaa hengit-tää, kattoo mitä tarkastella tienhaaroja ja mennä sitten. Et se välietappi oikeesti on hengähdystauko. Mutta samalla sitten oppia just niitä tärkeitä asioita mitä se on. Ja mikä säästö se on. Tää nuori ois voinu jäähä sitten kotia sinne, mutta hän saa pajalla toimintakykynsä takaisin ja lähtee opiskelemaan. Ja näitä tarinoita on varmaan ihan jokaisella pajalla.

Jos ajatellaan aiemmassa tutkimuksessa havaittuja työpajatoiminnan yhteiskunnallisia tehtäviä: koulutuksellinen, palkkatyöhön sosiaalistava sekä kasvatuksellinen, hyvinvoin-tia tukeva tehtävä (Komonen 2008a), voidaan tutkitut työpajat luokitella seuraavasti: Kuopiossa korostui kaikki nämä tehtävät, mutta vähiten ryhmähaastattelussa näkyi kou-lutuksellinen tehtävä. Kajaanissa painottui erityisesti palkkatyöhön sosiaalistava tehtävä, Turussa puolestaan hyvinvointia tukeva tehtävä. Jyväskylässä koulutuksellinen tehtävä korostui muita työpajoja enemmän, mutta muutkin tehtävät olivat esillä, kasvatuksellinen tehtävä vahvasti myös.

4.4 Koontia ja kiteyttämistä

Työpajoja voidaan tarkastella paikallisesti muotoutuvina käytäntöyhteisöinä, joilla on

1. yhteinen kiinnostuksen kohde, ratkaistava ongelma tai tieto, jota tutkitaan ja kehitetään
2. yhteisö, joka keskinäisessä vuorovaikutuksessaan luo suhteita, jakaa tietoa ja oppii toisiltaan
3. yhteinen käytäntö, jossa työsetään tätä jaettua tietoa, menetelmiä, työkaluja, asiakirjoja ja luodaan yhteistä toiminta- ja puhetapaa (ks. Wenger & Wenger-Trayner 2015).

Tämän perusteella taulukoin eri työpajojen luonnetta taulukkoon 1. Lisäsin taulukkoon kehittämistarpeet, joita valmentajat esittivät ryhmähaastatteluissa.

Taulukko 1.

	Kohde: ratkaistava ongelma, jota tutkitaan ja kehitetään	Yhteisö: vuorovaikutus ja keskinäinen oppiminen (haastattelun perusteella)	Yhteinen käytäntö, toiminta- ja puhetapa	Työpajavalmentajien esittämät kehittämistarpeet
Kuopio	Nuorten pääsy koulutukseen ja työelämään vaikeutunut	monipuolista, valmentajien erilaisista tehtävistä tukea saavaa	prosessia korostava, erilaisia nuoria palveleva	aikaa palautteen antamiseen nuorille, yritysyhteistyön vahvistaminen
Kajaani	Nuorten jääminen työmarkkinoilta	onnistumisia ja toimintaperiaatteita kertaavaa	kuntouttava, järjestelmä- ja työelämälähtöinen	ei noussut esille
Turku	Nuoret eivät ole saaneet riittävästi tukea elämässään	avointa, kriittisesti pohtivaa	nuorille tukea tarjoava, vertaisuutta painottava	suoremmat yhteydet muihin palveluihin ja nuorille enemmän tukea sitä kautta
Jyväskylä	Nuorten yhteiskunnassa kokemat paineet vaikeuttavat siirtymää	avointa, nuorisotyöllistä	nuorille tilaa antava ja mahdollisuuksia avaava	eri työpajatoimintojen joustava hyödyntäminen, lisää tietoa nuorten sukupuoli- ja seksuaali-identiteeteistä

Taulukon kohdesarake on lähellä tässä analyysissä käytettyä moraalista orientaatiota: miksi valmentajat tekevät työtään, mikä oikeuttaa heidän työtään. Yhteisö-sarakkeen tiedon olen tyypistänyt kokemukseeni, joka välittyi työyhteisöjen ryhmähaastatteluissa, en siis perehtynyt etnografisesti tai muuten havainnoimalla työpajojen toimintaan yhtei-

sönä. Käytäntö-sarake puolestaan on lähellä taktista orientaatiota, miten työtä tehdään. Analyysin tarkastelu lyhyesti käytäntöyhteisön näkökulmasta (Wenger & Wenger-Trayner 2015) kääntää asetelmaa hieman ja tuottaa uudenlaisen tiivistyksen tutkimustuloksista.

Kaksi kertaa järjestetyt ryhmähaastattelut tuottivat aineiston, jota lukemalla ja luokittelemalla muodostin kuvaa kustakin työpajasta erikseen, mutta hahmotin myös yhteisiä teemoja ja nuorten työpajatoiminnan olemusta, sen tehtävää yhteiskunnassa. Kun tarkastelen nuorten työpajatoimintaa kokonaisuutena, sellaisena kuin se näyttäytyy neljän erilaisen työpajan ryhmähaastattelujen valossa, voin tiivistää tuloksia seuraavasti hyödyntäen Keijo Räsänen ja Marja-Liisa Truxin (2012) teoreettista kehikkoa.

Kuinka työpajavalmentajat tekevät työtään?

- Nuoren yksilöllistä valmennusta suunnitelmallisesti eteenpäin vieden, mielekkään toiminnan ja työnteon ympärille valmennusta rakentaen.
- Prosessimaisesti yhdessä nuoren kanssa nuoren asioita edistäen.
- Vuorovaikuttaen ja kerryttäen nuorten sosiaalisia arjen taitoja sekä ammatillista osaamista.
- Hyödyntäen koko työpajayhteisöä, vertaissuhteita sekä työpajan monialaisia verkostoja – kuten oppilaitoksia, eri palveluja ja työpaikkoja.

Mitä he pyrkivät saamaan aikaan?

- Työpajavalmennuksen tavoitteena on edistää valmennettavien hyvinvointia, sosiaalisia taitoja, itsetuntemusta, toiminta-, työ- ja opiskelukykyä, ammatillista osaamista, yhteiskuntaosallisuutta – ja näiden karttuessa etenemistä elämässä.
- Nuorten työpajavalmennuksessa etsitään nuoren kanssa hänen vahvuuksiaan ja etenemissuuntaansa yhteisöllisessä työ- ja toimintaympäristössä.
- Tavoitteena on, että nuoret löytävät sopivan jatkopaikan koulutuksessa, työssä tai muissa palveluissa.

Miksi he pyrkivät näihin tavoitteisiin näillä keinoilla? Mikä oikeuttaa valmennustyötä?

- Työpajoilla pyritään näillä suunnitelmallisilla, toiminnallisilla, yksilöllisillä ja yhteisöllisillä, vapaaehtoisuuteen perustuvilla keinoilla nuoren ja yhteiskunnan kannalta myönteisiin koulutus-, työelämä- ja kuntoutussiirtymiin, koska muut keinot on usein jo kokeiltu.
- Työpajatoiminnan moraalisenä oikeutuksena on uusien mahdollisuuksien ja näkökulmien avaaminen, muutoksen mahdollistaminen nuorille, joille itsenäistyminen ja oman paikan etsintä koulutus- ja työmarkkinoilla ja palveluissa ovat tuottaneet hankaluuksia.

Vaikka työpajojen asema hallinnollisissa muutoksissa ja ymmärrys niiden toiminnan yhteiskunnallisesta merkityksestä kaipaivat vahvistusta, itse valmennustyö motivoi valmentajia, ja he kokevat sen yhteiskunnassa tärkeäksi.

5 POHDINTA

Työpajatoiminnalla on selkeitä kansallisia tavoitteita ja ideaaleja, mutta niiden paikallinen toteuttaminen on aina sidoksissa käytännön mahdollisuuksiin: työpajatoiminnan organisointiin, resursseihin, asemaan alueen palveluverkostossa, toiminnan johtamiseen ja kehittämiseen, työpajan tiloihin ja laitteisiin, valmentajien koulutukseen ja osaamiseen sekä koulutus- ja työmarkkinatilanteeseen alueella. Myös nuorten tarpeet vaihtelevat alueittain, osin johtuen koulutus- ja työmahdollisuuksista sekä palvelujen toimivuudesta. Tutkimukseni tuo esille, että nuorten työpajatoiminnan sisällöt ja orientaatiot vaihtelevat työpajoittain.

Nuorten työpajatoiminta kytkeytyy työvoimapolitiikkaan, sen tavoitteisiin, toimenpiteisiin ja diskursseihin. Tavoitteena on saada mahdollisimman moni nuori työelämään, hyödyttämään työmarkkinoita ja kerryttämään veroja. Toisaalta työpajatoiminnan kohderyhmä on koulutukseen ja työelämään pääsemiseksi tukea tarvitsevat, usein epäonnistumisia kokeneet nuoret aikuiset, joille normatiiviset, ikään ja elämäntilanteeseen sidotut elämäntilanteen siirtymät eivät ole toteutuneet.

Kaikille tarjolla oleva koulutus- ja työelämäohjaus ja työvoimapolitiikka sanktioineen ei heidän kohdallaan ole tuottanut toivottua tulosta, eli tarvitaan pehmeämpiä, vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvia, myönteisiä kokemuksia kerryttäviä, yksilöllisiin tarpeisiin ja vahvuuksiin pysähtyviä sekä yhteisöllistä tukea tarjoavia palveluja. Tähän nuorten työpajojen yhteiskunnallinen tehtävä paikantuu. Jos nuorella ei ole voimavaroja työhön ja koulutukseen, suoraviivainen niihin ohjaaminen tuottaa uusia epäonnistumisen kokemuksia. Tarvitaan siis malttia ja tässä tutkimuksessa esiin tulleita valmentajan ”tuntosarvia” sekä oikea-aikaista nuoren tukemista ”epämukavuusalueelle”, kartuttamaan opiskeluissa ja työelämässä tarvittavia taitoja.

Työpajatoiminnan aikaansaamiset ja onnistumiset ovat vahvasti sidoksissa valmennettavan etenemiseen valmennusprosessissa: valmentajan ja valmennettavan keskinäiseen luottamuksen syntyyn, vuorovaikutukseen, avautumiseen, sitoutumiseen, oppimiseen, yrittämiseen, onnistumiseen ja elämässä hyvään suuntaan etenemiseen. Tämä edellyttää valmentajilta monenlaisia taitoja. Työpajoilla on paljon kokemusta, osaamista ja potentiaalia juuri eri elämäntilanteissa olevien nuorten tukemiseen toiminnan ja työnteon piirissä. Valmentajat ovat sitoutuneita tavoitteelliseen ja nuorilähtöiseen toimintaan. Päivittäinen yhteisöllinen toiminta kiinnittää nuoria yhteiskunnan toimijoiksi.

Tutkimuksessani olen kuvannut nuorten työpajatoiminnan omaa luonnetta, sen erilaisia orientaatioita ja hahmottanut sen yhteiskunnallista tehtävää. Tämän tutkimuksen perusteella työpajoilla voisi nähdä koulutuksellisen, palkkatyöhön sosiaalistavan sekä kasvatuksellinen, hyvinvointia tukevan tehtävän (Komonen 2008a) lisäksi myös epävarmaan tulevaisuuteen valmentavan tehtävän sekä tarvittavien palvelujen piiriin saattavan tehtävän. Nämä tehtävät ovat 15 vuodessa korostuneet monenlaisen epävarmuuden ja kriisitietoisuuden lisääntyessä ilmastonmuutoksesta, pandemioista, sotatilanteista sekä työmarkkinoiden muutoksista ja vaateista. Aivan uudenlaisia työtehtäviäkin syntyy ja vanhoja hiipuu. Tämä edellyttää työpajoilta avarakatseisuutta ja uudistumista.

Työpajoilla on myös selkeää tarvetta vahvistaa yhteyttä muihin palveluihin ja muilla palveluilla puolestaan työpajoihin. Yksi haaste on nuorten neuropsykiatristen sekä mielenterveysongelmien, tai ainakin niiden diagnosoinnin, lisääntyminen. Monialaisen osaamisen tuominen ja hyödyntäminen työpajoilla on tässä avainasemassa. Jatkossakin tarvitaan hyvin ja monipuolisesti koulutettuja valmentajia. Tarvitaan myös vahvoja yhteyksiä koulutuksenjärjestäjiin sekä työnantajiin, jotta työpajat voivat osaltaan toteuttaa tärkeää yhteiskunnallista tehtäväänsä.

LÄHTEET

Adler, P. S. 2001. Market, hierarchy, and trust: The knowledge economy and the future of capitalism. *Organization Science* 12:2, 215–234.

Aho, S., Tuomala, J., Hämäläinen, K. & Mäkiäho, K. 2018. Työvoimapalvelujen kohdistuminen ja niihin osallistuvien työllistyminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 19/2018. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160639/19-2018-Tyovoimapalvelujen%20kohdistuminenpdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Alasoini, T. 2018. Digitalisaatiolla työn uudelleenajatteluun. Helsinki: Työterveyslaitos. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137397/TTL-978-952-261-8429.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Alasoini, T., Joensuu, M., Juvonen-Posti, P., Järnefelt, N., Riekhoff, A.-J., Toivio, P. & Turunen, J. 2022. Työelämän ja työmarkkinoiden muutos. Haasteita ja kehittämistarpeita sosiaaliturvan uudistamiselle. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163973/Sosiaaliturvakomitea_2022_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Bamming, R. & Hilpinen, M. 2020. Työpajatoiminta 2019. Valtakunnallisen työpajatoiminnan tiedonkeruun tulokset. Opetus- ja kulttuuritoimi. 91/2020 Aluehallintovirastojen julkaisuja. Saatavissa: https://nuorisotilastot.fi/wp-content/uploads/2020/12/Tp_2019_raportti_2020_11_11.pdf.

Eskelinen, J. & Valtakari, M. 2020. Menetelmällisistä haasteista työllisyysvaikutusten arvioinnissa – kokemuksia viimeaikaisista arvioinneista. Työpoliittinen aikakauskirja 3/2020. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162481/31487753_TEM_tyopoliittinen_3_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Filander, K. 2000. Kehittämistyö murroksessa. Sitoutuminen, sopeutuminen ja vastarinta julkisella sektorilla 1990-luvulla. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.

Gherardi, S. 2009. 'Communities of Practice or Practices of a Community?' in S. Armstrong and C. Fukami (eds) *Handbook of Management Learning, Education and Development*, pp. 514–530. London: SAGE Publications.

Gibbs, A. 1997. Focus Groups. Social Research Update. University of Surrey. Saatavissa: <https://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU19.html>.

Haikkola, L. 2019. Shaping activation policy at the street level: Governing inactivity in youth employment services. *Acta Sociologica* 62(3):334–348. Saatavissa: <https://doi.org/10.1177/0001699318784341>.

Järvensivu, T., Nykänen, K. & Rajala, R. 2010. Verkostojohtamisen opas: Verkostotyöskentely sosiaali- ja terveystalalla. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu. Saatavissa: <https://docplayer.fi/799109-Verkostojohtamisen-opas-verkostotyoskentely-sosiaali-ja-terveysalalla.html>.

Järvinen, E. 2022. Starttivalmennuksessa esiintyvät haasteet. Opinnäytetyö, Yhteisöpedagogikoulutus. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022120726856>.

Kallio, J. 2023. Eletty, opittu, kamppailtu: itsenäistyvien nuorten kansalaisuuden rakentuminen institutionaalisessa järjestelmässä. Tampereen yliopisto. Väitöskirja. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3106-1>.

Kirjavainen, T. 2021. Nuorten työpajatoiminnan vaikutus opintoihin ja työllisyyteen. Yhteiskuntapolitiikka 5–6, 533–547. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202112456886>.

Klijn, E.-H. & Edelenbos, J. 2013. The influence of democratic legitimacy on outcomes in governance networks. *Administration & Society*, 45, 6: 627–50.

Komonen, K. 2007. Puhuttu paikka. Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakeronnassa. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Tutkimuksia ja raportteja 21.

Komonen, K. 2008a. Nuorten työpajat kasvatuksellisina instituutioina. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 16(2), 167–174. Saatavissa: <https://journal.fi/janus/article/view/50467>.

Komonen, K. 2008b. Ammatillisen kohtaamisen rakentaminen nuorten työpajatoiminnassa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 10(3), 26–37.

Kuure, T. 2010 Nuorten työpajat – palvelumuotoilua, hallinnointia ja aktiivista kansalaisuutta. Tutkimusraportti, Pajaverkko-projekti. Saatavissa: https://blogs.helsinki.fi/pajaverkko/files/2010/12/Tutkimusraportti_teoreettinen_lopullinen.pdf.

Kyllönen, A. 2020. ”Jotain supervoimia varmaan tarvitaan” Työ- ja yksilövalmentajien näkökulmia ammattiosaamiseen. Itä-Suomen yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Ohjauksen koulutus.

Mutanen, H. & Sivenius, A. 2017. Aktivoituva ja toisin suuntautuva toimijuus työpajanuorten kertomuksissa. *Kasvatus* 4/2017, 274–287.

Mäntyneva, P. 2020. Aktiivisen sosiaalipolitiikan ytimessä: etnografinen tutkimus kuntouttavasta työtoiminnasta. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 175. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6320-2>.

Määttä, M. 2021. Tavoitteena nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön alueellinen yhdenvertaisuus. Xamk kehittää 148. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-332-7>.

Määttä, M. & Kiilakoski, T. 2023. Nuorisotyöllinen ote työpajoilla. *Nuorisotutkimus* 41 (2), 73–78.

Määttä, M. & Männistö-Inkinen, V. 2023. Nuorten aikuisten yhteiskuntaosallisuuden esteet työmarkkinoiden kynnyksellä. Työpoliittinen aikakauskirja.

Määttä, M. & Piironen, M. 2022. Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan anti ja näkymät kunnan monialaisessa yhteistyössä. Xamk Kehittää. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-406-5>.

Määttä, M. & Rantala, K. 2007. The evaluator as a critical interpreter – comparing evaluations of multi-actor drug prevention policy. *Evaluation: The International Journal of Theory, Research and Practice*. 13(4), 457–476.

Määttä, M., Toiviainen, S. & Aaltonen, S. 2024. Participatory Support for NEET Young People: A Case Study of a Finnish Educational Project. *Journal of Applied Youth Studies*. Saatavissa: <https://doi.org/10.1007/s43151-024-00115-4>.

Nuorisotilastot. Suomen nuorisotyön tilastot. Saatavissa: <https://nuorisotilastot.fi/>.

Paju, E., Näre, L., Haikkola, L. & Krivonos, D. 2020. Human capitalisation in activation: Investing in the bodies, selves and skills of unemployed youth in Finland. *European Journal of Cultural and Political Sociology* 7(1): 7–28. Saatavissa: <https://doi.org/10.1080/23254823.2019.1689834>.

Pietikäinen, R. & Piironen, M. 2022. ”Alkaa vasta nyt löytämään uomiaan” Etsivän nuorisotyön ja työpajatoimijoiden kokemuksia kuntakokeiluista. Into. Saatavissa: <https://www.intory.fi/materiaalipankki/alkaa-vasta-nyt-loytamaan-uomiaan-etsivan-nuorisotyon-ja-tyopajatoimijoiden-kokemuksia-kuntakokeiluista/>.

Pukkila, P. 2023. Monialaisen ohjauksen ja yhteistyön lähtökohdat sekä rakentuminen ohjauspalveluiden työmuodoksi: monimenetelmällinen tutkimus Ohjaamoista. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/91932>.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelma 2015. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163399>.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 2023. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165042>.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma 2019. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161931>.

Räsänen, K. & Trux, M.-L. 2012. Työkirja – ammattilaisen paluu. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Räsänen, K. 2015. Fire and water combined: Understanding the Relevance of Working Life Studies through a Concept of Practical Activity. *Nordic journal of working life studies* 5(3a), 47–62.

Salmela-Aro, K. 2023. Miksi hyvinvointi ja pahoinvointi näyttäisivät kasvavan samaan aikaan? Teoksessa: Miten Suomi voi nyt ja tulevaisuudessa? Näkökulmia hyvin- ja pahoinvoinnin ja kansantautien kehitykseen. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu, 107–118. Saatavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/TUVJ-6-22.pdf>.

STM 2023. Kuntouttava työtoiminta. Saatavissa: <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>.

Tiitinen, S. & Logren, A. 2022. Voimaantumisen mahdollisuuksien rakentuminen vuorovaikutuksessa välityömarkkinoiden työvalmennuksessa. *Sosiologia* 59(4), 294–312.

Touraine, A. 1981. *The voice and the eye. An analysis of social movements*. Cambridge University.

Työpajatoiminnan käsikirja – Valmennusta, toiminnallisuutta ja yhteisöllisyyttä. 2023. Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. Saatavissa: <https://www.intory.fi/materiaalipankki/tyopajatoiminnan-kasikirja/>.

Työpajatyöryhmän selvitys. 2023. Lainsäädäntöuudistusten vaikutukset työpajatoimintaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu: 2023:4. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-748-2>.

VTV. Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2020. Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuus ja etsivän nuorisotyön resurssit ja tehokkuus. Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus. Saatavissa: <https://www.vtv.fi/julkaisut/nuorten-tyopajatoiminnan-vaikuttavuus-ja-etsivan-nuorisotyon-resurssit-ja-tehokkuus/>.

Vates. 2023. Väilyömarkkinat. Verkkosivusto. Saatavissa: <https://www.vates.fi/vates/kehittamistoiminta/valityomarkkinat.html>.

Vauhkonen, T. & Hoikkala, T. 2020a. Syrjäytymisen lasku - Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Saatavissa: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/syrjaytymisen_lasku.pdf.

Vauhkonen, T. & Hoikkala, T. (2020b) Kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuus. Näkökulma 55. Nuorisotutkimusseura. Saatavissa: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma55>.

Vedung, E. 2000. Public policy and program evaluation. London: Transaction Publishers.

Välimäki, V. & Husu, M. 2023. Recognition in Targeted Youth Work: Young Adults' Experiences of Care, Respect, and Esteem. *Journal of Applied Youth Studies*, 6: 101–115. Saatavissa: <https://doi.org/10.1007/s43151-023-00097-9>.

Wenger-Trayner, E., & Wenger-Trayner, B. 2015. Learning in landscapes of practice: A framework. In: Wenger-Trayner, E. et al. (eds.) *Learning in Landscapes of Practice: Boundaries, identity, and knowledgeability in practice-based learning*. London & New York: Routledge.

Wrede-Jääntti, M. 2018. Suhdetyön merkitys nuoren onnistuneen työpajajakson taustalla. Teoksessa Gissler, M., Kekkonen, M. & Känkänen, P. (toim.) *Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018*. Helsinki: THL, Nuorisotutkimusverkosto & Valtion Nuorisoneuvosto, 82–93.

Lait

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 916/2012.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.

Nuorisolaki 1285/2016.

Sosiaalihuoltolaki1301/2014.

Valtioneuvoston asetuksen nuorisotyöstä ja -politiikasta.

Tutkimukseen osallistuneiden työpajojen nettisivustot

<https://elava.fi/>

<https://www.kumppaniksi.fi/>

<https://www.turku.fi/ota-yhteytta/tyollisyyspalvelut/nuorten-tyopajatoiminta>

<https://www.jyvaskyla.fi/nuoriso/toiminta/nuorten-tyopajatoiminta>

LIITE 1

Haastattelut

Esittely: Olen MM, projektitutkijana Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa Juvenias-
sa / OKM:n rahoittamassa Kohdennetun nuorisotyön osaamiskeskuksessa. Olen toimi-
nut tässä tehtävässä noin 2,5 vuotta, mutta kaiken kaikkiaan pitkään nuorten palveluja
tutkivissa hankkeissa.

Minua kiinnostaa kuulla, miten nuorten parissa toimivat työpajavalmentajat näkevät oman
työnsä, sen tavoitteet ja haasteet. Tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä ja
tietoa nuorten työpajatoiminnasta. Haastattelun teitä kaksi kertaa. Nauhoitan haastat-
telun, haastattelut litteroidaan tekstimuotoon, nauhat hävitetään. Aineisto tallennetaan
analyysin ajaksi omiin tiedostoihin, joihin muilla ei ole pääsyä. Aineistoa voi lisäksi
hyödyntää ohjatusti ja hyvän suunnitelman esittänyt opinnäytetyöntekijä/t.

Haastatteluista tulee työpajatoimintaa koskeva julkaisu / julkaisu v. 2023–2024. Haas-
tateltujen organisaatiot näkyvät julkaisussa, mutta eivät haastateltujen nimet. Aineisto
voidaan tallentaa ilman ammattilaisten ja organisaatioiden nimiä yhteiskuntatieteelliseen
tietoarkistoon v. 2023 jälkeen, jotta sitä voidaan käyttää muissakin tutkimuksissa ja opin-
näytteissä.

Käydään läpi esittelykierros.

Nimi, ammattinimike, kauanko on työskennellyt täällä/työpajassa yleensäkin. Lyhyesti
koulutus- ja työhistoriasta.

Jaan teille kaikille tällaisen kaavion.

Jos ajatellaan, että työpajavalmennuksen tehtävä on vahvistaa ja tukea nuoren keskeisiä suhteita, mitkä näistä ovat omassa työssäsi ne tärkeimmät suhteet, joita pyrit tukemaan? Tärkeimmät vahvistettavat suhteet voivat saada 5 tai 4, vähemmän tärkeitä 0–2...

Merkitä kynällä (pisteellä tai rastilla) jokaisen suhteen kohdalle arvio siitä, kuinka tärkeää sen tukeminen nuorten kohdalla on omassa työssäsi. (valitsitte erityisesti näiden suhteiden vahvistamisen...)

Miten nuorten (ja nuorten aikuisten) suhteiden vahvistaminen ilmenee teidän käytännön työssänne? Miten sitä tehdään käytännössä?

Miten nuorten sosiaalinen vahvistuminen näkyy työpajoilla? Mitä tarvitaan, jotta työpajoilla olisi entistä enemmän mahdollisuuksia toteuttaa sosiaalista vahvistamista?

Millaisia haasteita työpajavalmennuksessa on?

Nuorten elämässä?

Miten nuorten mielenterveys- ja päihdekysymykset näyttäytyvät työpajalla?

Työpajan aika- ja tilaresursseissa, taloudellisissa resursseissa?

Suhteessa muihin palveluihin ja kuntaan?

Niiden odotuksiin, toiveisiin?

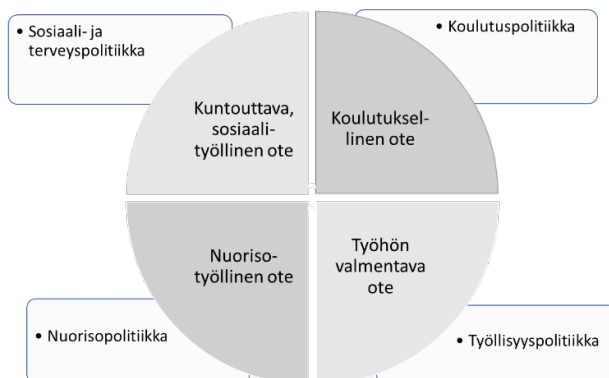
Erilaisissa hallinnollisissa muutoksissa ja uudistuksissa?

Mihin nuorten työpajatoiminnalla / valmennuksella pyritään, mitä sillä tavoitellaan? Miksi sitä tarvitaan tässä yhteiskunnassa?

Mikä on tärkeää työpajatoiminnan / valmennuksen onnistumisessa?

Nuorten työpajatoimintaa on usein kuvattu eri politiikkalohkojen ja työotteiden välimaastossa / risteyskohdissa toimivaksi. Ehkä myös vaikeasti muille palveluille ja valmennettavillekin hahmotettavaksi. Kuvaako tämä nelijako työpajavalmennusta?

Miten te näette oman valmennustyönne sijoittuvan tässä nelijaossa?

Mitkä työotteet painottuvat teidän työssänne?

Mitä se ote tarkoittaa – miten se eroaa...?

Se olikin viimeinen pohdinta. Katsotaan vielä seuraava aika n. 4 viikon päähän. Silloin käsitellään tässä haastattelussa esiin nousseita asioita. Näin merkitset taulukot ja kuvat

Kestävän hyvinvoinnin vahvuusalan julkaisut Xamk Tutkii -sarjassa

1. *Veli Liikanen – Arto Pesola: Physical fun: exercise, social relations and learning in SuperPark.* 2018.
2. *Timo Hantunen – Petri Janhunen (toim.): Sote-alan videoneuvottelujärjestelmien käytettävyys ja käyttöönotto.* 2018.
3. *Sari Tuuva-Hongisto: Nuorten syrjäytyminen ja alueellisen eriytymisen vähentäminen. Tutkimuskirjallisuuteen ja -raportteihin pohjautuva kartoitus.* 2019.
4. *Susan Eriksson: Digitalisaatio nuorisotyön opetuksessa.* 2019.
5. *Susan Eriksson – Sari Tuuva-Hongisto: Nuorisotyön digitalisaatio 2030. ”Meidän tulisi osata tarjota nuorille työkaluja maailmaan, jota me emme vielä itse tunne.”* 2019.
6. *Susan Eriksson: Digital applications in youth employment services.* 2019.
7. *Hilla Sumanen – Jaakko Harkko – Jouni Lahti – Eeva-Leena Ketonen – Olli Pietiläinen – Anne Kouvonen: Nuorten työntekijöiden työkyky ja työterveyshuollon palvelujen käyttö.* 2020.
8. *Marja Moisala (toim.): Paikkariippumattomuus nuorten tulevaisuuden palveluissa maaseudulla.* 2020.
9. *Hilla Sumanen: Experiences and impacts of the post critical incident seminar among rescue and emergency medical service personnel.* 2020.
10. *Jaana Poikolainen, Vappu Myllärinen & Ilari Salomaa (eds.): Mentoring needs in theory and practice.* 2021
11. *Hilla Nordquist (toim.): MENTALFIREFIT: Tutkimusta mielenterveydestä ja jälkipurkukäytännöistä pelastusalalla.* 2021.
12. *Sirkka Komulainen: Vapaaehtoisesti lapsettomien kokemus osallisuudesta. Tutkimusraportti.* 2024.

